

JANZON, GUSTAF

Bidrag till Skevikarnes historia.

Örebro
1866

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök:* Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra:* Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service.

Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

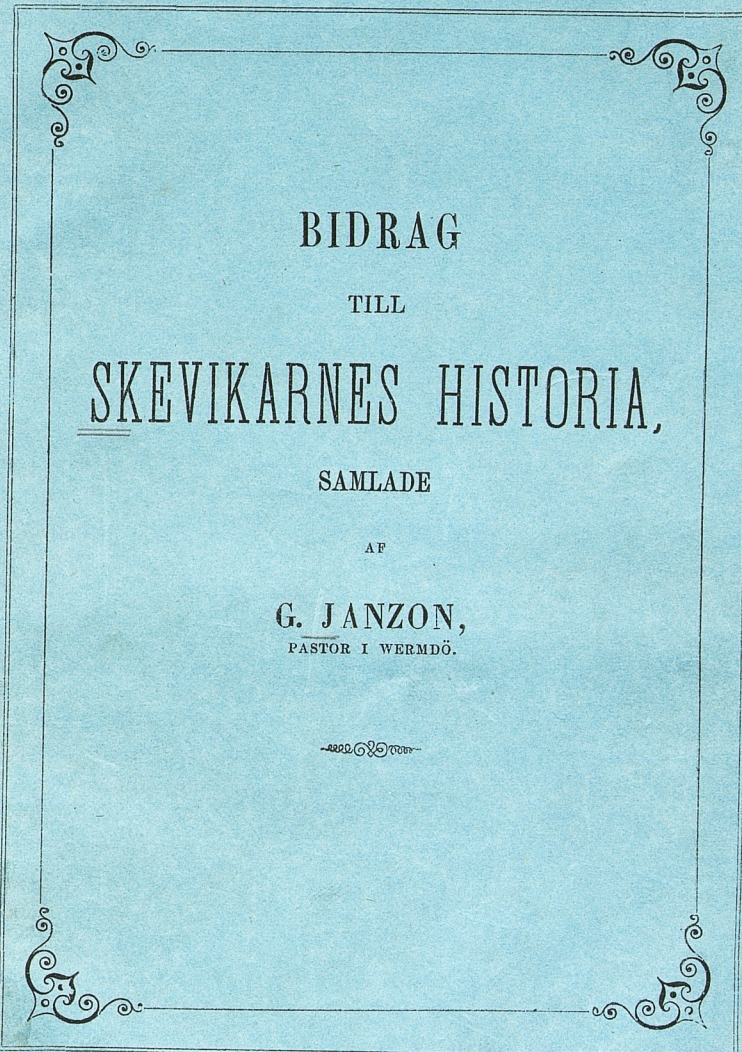
SKOVI KADRE

Kungl. biblioteket

0 0000 000019248

*Leht
Örn.
(Pm)*

BIDRAG
TILL
SKEVIKARNES HISTORIA,

SAMLADE

AF

G. JANZON,
PASTOR I WERMDÖ.

—ARBEJDETS—

*Örn.
1866*

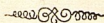
SE

BIDRAG
TILL
SKEVIKARNES HISTORIA,

SAMLADE

AF

G. JANZON,
PASTOR I WERMDÖ.

ÖREBRO,
N. M. LINDH, 1866.

STRECK
SKEVTEKARNES HISTORIA

1817

V
stor
kar
m.
förr
star
em
öfv
Ske
få
mån
och
här
jag
upp
funa
We
egen
ord
kar
till
besl
hist
Någ
käll

FÖRORD.

Vid mitt tillträde af Wermdö pastorat öfverlemnades till mig en stor handskrifven foliant, innehållande handlingar rörande Skevikarne samt öfversättningar, utdrag ur teologiska arbeten, uppsatser m. m. Denna bok hade föreståndaren på Skevik, Nicolas Schmidt, förärat min företrädare, prosten Zielfeldt, hvilken före sin död testamenterat boken till universitetsbibliotheket i Upsala. Då boken emellertid icke blifvit dit öfverlemnad, åtog jag mig på begäran att öfversända henne till sin bestämelseort. Som jag dittills icke kände Skevikarne mera än till namnet, fann jag här ett godt tillfälle att få någon reda på detta religionssamfund, hvarför jag på den ett par månader derefter inträffade erkebiskopsvisitationen anmälde gåfvan och erhöll tillåtelse att, så länge jag önskade, få behålla henne i härvarande pastorsarkiv. Dels genom sökande, dels osökt påträffade jag manuskript, innehållande vidlyftiga brefsamlingar samt andra upplysande böcker, skrifter, rättegångshandlingar m. m. rörande samfundet på Skevik. Sedan jag genomgått alla dessa handlingar samt Wermdö tingsrätts domböcker för ifrågavarande tidrymd, för att för egen del få en bild af Skevikarne, uppstod tanken att utplocka, ordna och offentliggöra hvad som erfordrades för att belysa Skevikarnes inre och yttre förhållanden ifrån början till slutet af deras tillvaro. Jag fann mig så mycket mer manad att verkställa detta beslut, som Skevikarne, ehuru intagande sitt rum i Sveriges kyrkohistoria, äro kända nästan endast till namnet eller efter hörsagor. Någon historisk utredning har så mycket mindre varit möjlig, som källorna till en sådan historik hittills varit spridda och okända.

IV

Dessa källor äro nu samtliga öfverlemnade till universitetsbibliotheket i Upsala, och måhända skall framdeles någon med historisk blick och förmåga ur dem framställa en fullständigare, kanske en ljusare bild af denna sekt. Intill dess torde dessa blad kunna begagnas.

Angenämare, så väl för utgifvaren, som för läsaren, hade det visserligen varit, om ljusare färger vid teckningen kunnat användas, men jag har icke kunnat, utan att träda sanningen för nära, teckna annorlunda, än jag uppfattat källorna. Säkert är, att jag ur så väl manuskripterna, som ur den återopade tryckta boken, kunnat göra sådana utdrag, som måst framkalla rodnad och vämjelse. Jag har i detta afseende velat skona såväl Skevikarne, som läsaren.

Wermdö i Augusti 1866.

Utg.

På
172

utfa

tati

af p

ett

Erik

gud

natt

vara

att

med

Erik

kun

bisk

tilla

me

dom

icke

tänk

trak

SKÉVIKARNES HISTORIA.

På första raden af Skevikarnes historia inskrifva vi den 19 Januari 1725. Nämnde dag var så afgörande, att om dess förhandlingar utfallit annorlunda, så hade ifrågavarande sekt sannolikt aldrig uppstått.

Den 19 Januari 1725 höll biskopen doktor Herman Witte visitation i Kelfvio socken nära Gamla Carleby af Wasa län, assisterad af professoren Hartman. Församlingens pastor Erik Falander ingaf ett skriftligt memorial, hvori han anmälde, att kornetten Jakob Eriksson, boende å Bengtila hemman, som oftast afhållit sig från gudstjensten och på ett år eller något deröfver icke begått Herrans nattvard. Som kornett Eriksson var vid biskopsvisitationen närvarande, begärde biskopen veta orsaken härtill, då Eriksson uppgaf, att han för processers skull, i hvilka han vore invecklad, icke kunde med försonligt hjerta begå Herrans nattvard. Biskopen föreställde Eriksson, att detta ej hindrade sakramentets bruk, så vida man kunde vara personens vän, fast saksens ovän, hvarpå Eriksson svarat biskopen, att en sådan distinktion ingenstädes i skriften finnes, och tillade: *härtill har jag af frihet ibland gått till kyrkan, men härefter sker det icke mer.*

Den 9 Mars 1726 anmälde kyrkoherden Falander skriftligen i domkapitlet att kornett Eriksson, jemte sin hustru och sin broder icke allenast icke bevisar allmänna gudstjensten, utan ock förer miss-tänkliga diskurser till Evangeliska Lutherska lärans förklening. Kon-traktsprosten Cajanus anbefalldes, att söka bringa nämnde personer

till rätta i förr omrörde mål. Detta försök aflopp utan åsyftad verkan. Domkapitlet inberättade då saken till hofrätten i Åbo. Hofrätten remitterade målet till tingsrätt. I Erikssönernas till tingsrätten ingifne förklaringar hade nämnde rätt funnit ett och annat rörande religionen, som den icke kunde bedömma. Tingsrätten remitterade målet till hofrätten, denna åter till domkapitlet. Domkapitlet förklarade åtskilliga af deras åsigter snörrätt stridande emot den christliga läran. Alldenstund Erikssönerna föreburit att de i kyrkolagen stadgade varningsgrader icke blifvit i afseende på dem iakttagna, inkalladas de till kontraktsprosten, men uteblefvo; de inkallades till domkapitlet, men infunno sig icke. Generalmajoren och landshöfdingen baron v. Essen hotade dem med civil arrest och sitt embetes handräckning, för att inställa dem i domkapitlet. Erikssönerna anmälde sin sak hos Kongl. Maj:t, och domkapitlet inkom med förklaringar. Kongl. Maj:t befalldes att trenne andra skicklige prestmän skulle infinna sig hos Erikssönerna, för att i deras samvetsmål med vishet och kärlek upplysa dem. Äfven detta utan all verkan. Emedlertid hade Erikssönernas tjenstfolk afsöndrat sig från församlingens gemenskap, hvarom undersökning fördes vid flere ting. Erikssönerna begärde att deras nu skriftligen meddelade samvetsmål måtte af opartiske män undersökas och förklarade sig vilja förkasta sina åsigter, om de kunde med den heliga skrift vederläggas. Domkapitlet, häröfver hördt, insände till Kongl. Maj:t protokollet öfver det samtal, som de trenne dertill förordnade prestmän haft med Erikssönerna, och var detta protokoll såväl af desse som af presterna underskrifvet. Som af detta protokoll visade sig att Erikssönerna icke endast verkligen hyst, utan ock utspridt mot den rena evangeliska läran stridande villomeningar, ansåg Kongl. Maj:t alla vidare försök att tillrättavisa blifva utan åsyftad påföljd, hvarföre Åbo hofrätt ålades att upptaga och afdöma saken, så mycket mer, som riksens ständer hos Kongl. Maj:t anhållit om skyndsamt utslag i detta mål. Också hade nu nära 7 år förgått under dessa rättegångs-

handlingar, skriftvexlingar och bemödanden att återföra de anklagade från sina villomeningar. Hofrätten begärde och erhöll af domkapitlet utlåtande öfver alla de besvärsskrifter och utlåtanden, som Erikssönerna under tiden till vederbörande auktoriteter ingifvit, hvar efter målet förvistes till extra ting. Under tiden hade kornett Eriksson vägrat att låta döpa ett honom födt barn, hvadan detta barn emot fadrens vilja till dopet befordrades. Hofrätten aktade och nödigt att meddela Erikssönerna kommunikation af domkapitlets betänkande öfver deras ingifne skrifter, i fall de deraf skulle vilja rätta sig och återtaga sina af domkapitlet såsom villfarelser förklarade åsigter. Derefter inkallades Erikssönerna och andra deras medanklagade till förhör i hofrätten. Sedan företog hofrätten detta mål till slutligt afgörande, och pröfvade dervid dels om Erikssönerna på grund af sin egen trosbekännelse verkligen gjort afsteg från den rena Lutherska läran, dels om de några villfarande meningar i religionen utspridt. Hofrätten fann att Erikssönerna i båda dessa fall sig förbrutit.

Hofrättens dom, afkunnad d. 4 Maj 1733, således efter mer än 8 år från den dag, som utgjorde utgångspunkten i denna rättgång, innehöll att Erikssönerna, med stöd af uppgifne lagrum, böra genom *landsförvisning skiljas från riket samt all deruti egande förmåns och rättighets åtnjutande*. Hofrätten hemställde icke endast domen till Kongl. Maj:t, utan ock ett förslag att, innan domen gick i verkställighet, låta försöka om ej Erikssönerna genom dem af presterskapet i Stockholm, som de betygat förtroende till, inom viss förelagd tid kunde stå att ledas ifrån sina irriga meningar in på den rätta vägen.

Kongl. Maj:t stadfästade domen och förklarade hofrätten sitt välbehag öfver den flit, försigtighet och förstånd, som hofrätten vid sakens handhavande ådagalaggt. Konsistorium i Stockholm utsåg, på Kongl. Maj:ts befallning, tvenne skickliga prestmän, att under tre veckors tid försöka återvinna Erikssönerna till den Lutherska läran.

Då anmäldt blifvit, att dessa försök aflupit fruktlöst, anbefalldes öfverståthållaren i Stockholm, der Erikssönerna en tid sig uppehållit, att förfoga, det kornett Eriksson med hustru och barn, sergeant Eriksson samt tvenne tjenare, som förklarar sig villige att åtfölja sina husbönder, med något tjenligt fartyg måtte skiljas ifrån riket och föras till den utrikes ort, de sjelfve helst åstundade.

Ofvannämnde personer afreste från Stockholm d. 19 Juli 1734 och ankommo till Köpenhamn d. 26 Augusti.

Denna landsförvisningsdom torde hafva ansetts hård och obillig och de dömde måtte hafva redan förut stått eller kanske genom domen blifvit ställda ganska högt i andras omdömen. Säkerligen ansågos de som martyrer, hvilkas umgänge förtjente att eftersträvas, och det land, som så försköt sina ädlaste söner, förtjente icke att älskas. Annorlunda kunna vi icke förklara den märkvärdiga omständighet, att redan 10 dagar efter sin ankomst till Köpenhamn sågo Erikssönerna sig i spetsen för ett sällskap af 61 personer, fördelade på 9 hushåll, förutom några ensamma personer, hvilka alla hade frivilligt öfvergifvit fäderneslandet och nu ställt sig under Erikssönernas ledning, för att med dem dela ljuft och ledt. Bland dessa funnos äfven sådana, hos hvilka man kunde vänta högre bildning och bättre lefnadsvilkor, t. ex. en Johan Konrad Cedersparre, som med hustru och 4 barn, en gift tjenare med sin hustru, en piga och en notarius på ett annat fartyg ankommit samma dag som Erikssönerna landstego i Helsingör. Bland emigranterna befann sig ock en Abraham Jakobsson Breant, efter hvilken finnes i behåll en bref-konceptbok, förnämligast omfattande de första 10 åren sedan sällskapet återkommit till Sverige och fått sitt hemvist på Skevik. Dessa bref förråda en stor beläsenhet, en mognad vishet och ovanlig kännedom i den heliga Skrift.

Emigranternas öden å utrikes ort.

Dessa främlingar väckte stort uppseende i Köpenhamn, helst afvikelserna i läran snart visade sig, ty ett litet barn, som straxt efter ankomsten afled, begrafdes utan alla ceremonier. Vederbörande framställde några frågor om deras personer och religion, hvarefter konungen förklarade att de ingenstädes i riket skulle få nedsätta sig utom i Altona, Fredricia eller Fredriksstad. Emigranterna valde Fredricia. De måtte icke hafva saknat penningetillgångar, ty för öfverfarten köpte de en galiot för 610 rdr danskt. Resan började med motgångar. Skepparen, som skulle föra fartyget, sjuknade; men som vederbörande drefvo på afresan, måste de förhyra lotsar, som på stationerna ombyttes. En af dessa lotsar stötte på grund, der fartyget stod i 3 dagar. Den 1 November 1734 kommo de till Fredricia, sedan sällskapet blifvit förökadt med 13 nya ledamöter, som kommit från Sverige och upphunnit dem under sjöresan. Sedan kommandanten gjort sig om sällskapet underrättad, resolverade han, att det stridde mot stadens privilegier att upptaga menniskor, som icke ville bekänna sig till någon viss religion, icke heller bruka sakramenterna. Då emigranterna uppvisade konungens tillståndsbevis, förklarade kommandanten, att han ville skriftligen förfråga sig hos konungen derom, i hvilken skrifvelse han ock anmälde, att sällskapet, som enligt passet från Köpenhamn bestod af 61 personer, nu vuxit till 90. Derefter gafs tillåtelse att lägga fartyget i vinterhamn vid Gultsö, men då fartyget der ej flöt i land, förlades det till Hindsgafvel, en mil från Fredricia. Främlingarne erbjödos att få stadn i Fredricia, om de ville aflägga borgared; detta vägrades på grund deraf, att det stridde mot Christi och hans apostlars uttryckliga lärdom. Någon bostad kunde då icke i staden erhållas, hvarför man nödgades gräfva några jordkular i land till badstuga åt några sjuka. Omenskligheten mot de arma främlingarne gick så långt, att Cedersparres fru icke mot betalning kunde få en

tillflyktsort att der framföda ett foster till verlden, utan blef deras dotter född i fartyget.

Omsider meddelades dem Kongl. Maj:ts befallning att genast begifva sig derifrån, och ehuru December månad nu ingått, nödgades de hissa segel. De lade till vid den ena hamnen efter den andra, ständigt förföljda af såväl högre som lägre embetsmäns trakkasserier, tre gånger stodo de på grund, 2 gånger förlorades masten, men ingenstädes mötte de från auktoriteternas sida medlidande och barmhertighet. En handlande i Korsöer skref en supplik för dem till konungen. I denna supplik uppgifves främlingarne vara sådana som hafva annammat Jesus på grund af följande ögonskenliga tecken: 1:o de hafva försakat allting; 2:o de hatas af alla för Jesu namns bekännelse; 3:o de älska hvarannan inbördes. Hvarje af dessa punkter grundas på många skriftställen. Nämnde handlande begärde att åtminstone för vintern få emottaga främlingarne. Detta blef icke beviljadt. Samme man begärde då att emigranterna måtte få segla till Korsöer, der han ville gifva dem ett bättre fartyg, i stället för deras, som nu genom vinterstormarne blifvit skadadt. Detta beviljades; men då de kommo till Korsöer, blefvo de hotade med skarpa skott, om de ville försöka stiga i land. De förständigades att genast segla öfver Lilla Bält till Nyborg, dit handlanden Bengdsen blifvit hänvisad att invänta dem med sitt fartyg. Ankomne dit fingo de ett bättre fartyg, men uppehållsort på land fingo de icke. Deras afsigt var att resa till Holland. Man var nu i Mars månad 1735. Resan dit var besvärlig; tvenne gånger hade de blifvit väderdrifna till Norge. Efter att sålunda en hel vinter hafva af stormar och hårda menniskor blifvit kastade omkring i Bälterna och Nordsjön, ankommo de d. 3 Juni till Amsterdam. Efter åtskilliga förfrågningar och rådplågningar beslöt man att icke här qvarstadna, hvarföre man ånyo gaf sig till sjös i ett förhyrdt fartyg till Fredriksstad. Det fartyg, de hittills begagnat, såldes i Amsterdam. Sällskapet, som så betydligt minskats, att det

nu bestod af 50 svenskar och 3 danskar, — män, qvinnor och barn, — inflyttade den 16 Juni i Fredriksstad, likväl emot kaution af 1000 Rdr, hvilken åtskillige borgare derstädes frivilligt iklädde sig. Under den återstående delen af året tillväxte dock sällskapet med minst 16 personer. I Fredriksstad bodde emigranterna till 1737, då de flyttade till Altona, dit dock några förut inflyttat.

Kornetten Jakob Eriksson, som hittills stått i spetsen för sällskapet, afled i Altona d. 18 Sept. 1737, hvarefter ledningen öfvertogs af hans broder Erik Eriksson.

Sällskapet afflyttade i Maj 1738 från Altona till en by Surhuisterveen, nära staden Leuwarden i Holland. Antalet af ledamöter, som genom till- och afflyttningar ofta förändrades, var nu 53.

Sällskapet lefde här i lugn till d. 15 Sept. 1739, med hvilken dag en serie af obehagliga uppträden började, hvilka hade till följd, att emigranterna nödgades se sig om efter annat hemvist, ty den bland byfolket allt mer växande bitterheten tillät dem icke längre kvarstadna.

Den 15 Sept. sammankallade Eriksson sällskapet. Han upptäckte då att en af sällskapet, Anders Tranbom, på ett förborgadt sätt såsom en skadelig Magus sökt hindra Guds verk ibland dem, hvilket ock densamme mannen vidgick och sade sig nog veta deraf, anhöll om råd i sin svåra sak, bad om förlåtelse och ville att hvar och en skulle bedja för honom.

Vid samma tillfälle tillkännagaf Eriksson, att omständigheterna nödvändigt erfordrade hans bortresa ifrån den orten, utan att veta hvarthän. Det ser ut som om Eriksson ville hålla sig undan och låta genom andra utföra den kinkiga och brydsamma saken med Tranbom, ty den 31 Oktober var den saken afslutad och redan dagen derpå kom Eriksson åter, efter att under hela mellantiden varit frånvarande, om på närmare eller fjärmare håll är ovisst. Samma dag Eriksson reste bort, d. 15 Sept., blef Tranbom i ett sammanträde bland emigranterna afsatt från det hushållsbestyr han

i sällskapet innehaft. Om några dagar började Tranbom uppföra sig besynnerligt och förklarade att förtviflans grader instundade nu; en förtviflans timma är förbi och en annan följer. Man ansåg detta som en list, i afsigt att bibringa de andra goda tankar om hans tillstånd, liksom han vore stadd i höga anfäktningar. Det stavnade dock ej dervid. Tranbom började blifva våldsamt, omkullstöta bord och stolar, visa helt oanständiga åtbörder, hoppa, dansa, sjunga och gifva ifrån sig ugglerop och flera ängsliga mörksens melodier. Tranbom tilltog allt mera i vildhet och vansinne, så att han med en rakknif sökte skära halsen af sig, och började förstöra hvad som fanns i rummet. Värst var det nattetid, då han utbröt i vilda rop och åtbörder; han ropade åtskilliga personers namn, bland andra Erikssons, hvarvid han tillade att han drifvit Eriksson bort. En annan gång afsade han sin dom sålunda: «nu skall du, Tranbom, med draken, vild-djuret och falske profeten gå i den sjön, som brinner med eld och svafvel.» Till följd af sådana vilda utbrott, nödgades man föra honom i en annan kammare och binda honom der. En natt var synnerligt orolig; man tyckte sig höra bultande på fönsterluckor och dörrar m. m., och fram på morgonen «åkallade Tranbom den onde fienden djefvulen, och bröt med hans tillhjälp sönder tjocka tvärsålar, som voro slagne korsvis för fenstren, slet sig från sina väktare, trängde sig ut genom fenstret och stod i trädgården barfotad och i blotta linnnet, utösande vilda rop.»

Byfolkets uppmärksamhet hade en tid varit riktad på dessa ohyggliga uppträden, men nu infunno de sig i mängd, beklagade mannen och lastade de sällskapets medlemmar, som voro obarmhertige mot honom. Denna byfolkets bitterhet tilltog allt mer och yttrade sig i lastande, smädande, stenkastande och allehanda förföljelser, ja de ville icke mer lida emigranterna i byn eller i landet.

Tranbom blef omsider mer handterlig, så att han fritt fick gå ut och in. Från Eriksson kom nu bref med några frågor, dem

Tranbom skulle besvara. Frågorna voro 8, af hvilka vi afskrifva följande 4:

1) Om icke Tranbom såsom en andelig Elymas sökt att hindra det väsentliga ordets förkofran och fruktbarhet.

2) Om han icke med Simon Magus begått mord på de vänner som afidit och med förtappade andar plågat och marterat de ännu i sina hyddor lefvande, samt med spåqvinnan af Endor föroroat dem, som ännu icke fulleligen stå under Jesu protektion.

3) Om icke han öfvat och än öfvar samtal och umgänge ej allenast med de dödas andar, utan ock med andra djefvulens redskap och instrumenter och låter således betjena sig, att med samlad satanisk makt förderfva de christna.

4) Om icke lögnens fader gifvit honom stora promisser, så framt han skulle efterkomma hans vilja och Christi verk förstöra kunde.

Tranbom ville skriftligen besvara frågorna, hvilket dock ej beviljades. Han förklarade då, att han visserligen blifvit till sådant försökt och retad. Man nöjde sig ej med detta svar; han tillfrågades om han ej verkställt sådant; han medgaf nu att det skett i andanom. Man nöjde sig ej heller med detta medgifvande, hvarföre han medgaf, att han sådant, dock mot sin vilja, bedrifvit. Han bad nu om deras förböner och bönföll att de skulle hafva tålomod med honom ännu en tid; men som han vidgick mer och mer, huru han på andeligt sätt varit sysselsatt med sådana förskräckliga, djefvulska gerningar, så blef honom i anledning af Guds ord efter de christnas sed afsagd gemenskap, umgänge och korrespondens.

Tranbom sökte afbedja utslaget, men förgäfves. Han begärde att få taga afsked af hvar och en i synnerhet, hvilket dock ej beviljades, hvarefter han begaf sig derifrån.

Några dagar derefter företogs ransakning med trenne af sällskapets ledamöter, som visat egensinnighet, motsträfvighet och miss-hag öfver det som var skedt med mannen. Dessa blefvo nu också

afsagde all gemenskap. En af dem förblef vid sitt hårda sinne, men de andra tvenne fällde modet och begärde att få kvarstadna, hvilket dem blef beviljadt, dock såsom prof, till följd hvaraf de hädanefter icke skulle få deltaga i de gemensamma måltiderna, utan spisa särskildt. Tranbom återkom ännu en gång, och begärde att åter blifva upptagen i sällskapet, men som han mötte bestämdt nej, återvände han till Sverige, der han, under betygande af ånger och bättring, talade allt godt om emigranterna, hvilket dessa sednare uttydde som ett sken, hvarunder han ville passera för en botfärdig man.

Dagen efter Tranboms afresa från sällskapet återkom Eriksson dit; vare sig nu att detta var en tillfällighet, eller att han uppehållit sig så i närheten, att han visste afpassa den beqvämaste tiden för sin återkomst. Sannolikt ansåg Eriksson nödvändigt att hos sina vänner i Sverige ställa Tranbom i en mindre fördelaktig dager, hvarföre han till dem öfversände en skrifvelse, deri han framlade huru sådana Magi böra anses och behandlas. Såsom auktoritet för sina åsigter afskrifver han i början af sitt sändebref åtskilliga frågor med svar af den beryktade Antoinette Bouignon, till antalet 16, af hvilka vi blott anföra följande:

5:e) Skall man för slika falska Magis bedja? Sv.: Så litet som djefvulen hafver någons förbön af nöden, så hafva ock hans anhörige.

6:e) Skall man dem hata, eller med vedervilja anse? Sv.: Ja, mer än djefarne sjelfva.

11:e) Ser man inga grofva synder på dem? Sv.: Nej, sällan, eller den minsta tid, efter de äro falske, och kunna förstålla sig.

15:e) Utöfva de ock rättfärdighet och billighet? Sv.: Ja, på det de måga varda ansedda för fromma.

För att gifva ett begrepp om Erikssons åsigter om ifrågavarande sak och hans tankegång, som med skäl torde anses något förvirrad, anföra vi ur detta hans bref följande stycke:

«Den mystiska draken, djuret, falske profeten, skökan och mot-christ hafva haft ett bekvämt lekamligt instrument i den bekanta person (naturligtvis menas här Tranbom), hvarpå de, såsom deras i god accord bragda cithra, oupptänkeliga andeliga tjufverier, listiga och våldsamma mördrier, själ och kropp förgiftande hexerier och mera dylikt emot oss fattiga främlingar spelat. Men också i allt detta öfvervinne vi vida genom honom, som oss älskat hafver. Lofvadt vare hans namn evinnerligen! Sina hufvudattacker eller skalkstyckens verkställighet har han begynt med anmodan om förbön, sitt eländes beklagande och bedjande om förlåtelse*); mig är förkommet att han nu för tiden står under faseliga vredens exercitier; tillåter Herren för syndenes skull att ett sådant foster framkommer, så blifver han det skadligaste redskapet, som Belial till dato haft. Denna tidsens subtila Mot-Christ är en fullkomlig Lammets efter-
 apare, och hans tjenare åtaga sig jungfruliga gestalter. Den förderfvade smeden smider nu många skadliga verktyg, som komma sirade med aldra skönaste fårakläder, och sådant allt i mening att förderfva den ensamma och elända, som i vredens ögonblick ingen hjälpare hafva synes. Segren ernås endast för Lammets blods skull, och för hans vittnesbörds ords skull, och att de icke älska sitt lif in i döden. Man må ock föreställa sig att det mystiska vilddjuret, hvarpå moderskökan Babylon med alla sina lister bekvämligast rider, icke mindre är prålände än det utvärtes djuret och skökan, och att de befrämja på allt sätt den falska, mystiska, Jesabeliska djurprofetens uppståndelse utur Babylons förbannade jord, hvilken i dess tvåhorniga lams skepelse är aldra bekvämast att förföra alla dem, som på jordene bo, och att uppfylla hela landet med beandade djurebilder och Baals tjenare. Denna mystiska skökan apar i allting efter Lammets jungfru med sina sjelfformerade hornklenodier, ädla stenar och falsk-matematiska spegelens bländverk.»

*) En i sanning så god början, att den förtjenade bättre namn än skalkstycke.

Denna ton genomgår Erikssons bref rörande Tranbom, men icke ett ord förekommer, som tyder på något brottsligt, hvaraf vi med temlig visshet sluta att intet sådant kunnat läggas honom till last.

Förfarandet mot Tranbom hade, såsom vi redan antydt, hos innevånarne i Surhuisterveen framkallat mycken bitterhet, hvilken var i ständigt tilltagande och yttrade sig i otidigheter, stenkastande och allehanda förfång emot emigranterna. Följden häraf blef, att dessa nödgades se sig om efter ett annat hemvist. Efter förfrågningar och resor hit och dit, funno de ändtligen ett sådant i Rheinau, nära Neuwied, dit de anlände d. 25 September 1740. Här uppehöll de sig i nära 3 års tid, och bemöttes af grefven af Neuwied med mycken godhet och undfallenhet. De besöktes dels af åtskilliga förnäma personer, dels ock af religiösa af åtskilliga slag, hvilka alla de behandlade med en viss öfverlägsenhet. Så t. ex. lät furstinnan Dürdorff genom kapten von Hackenberg skriftligen anmäla sin önskan att få aflägga ett besök hos emigranterna. I det skriftliga svar, som härpå meddelades, förekommer bland annat, att «det står hvarjom och enom fritt och öppet att komma och gå, men den christeliga bekantskapen varder sökt och funnen i Jesu namn, i hans natur och anda. Vid umgänget med verldsmenniskor, som stå i denna verldens och detta verldsloppets natur och anda, äro många omständigheter att iakttaga.»

Under vistelsen härstädes hade sällskapet att genomgå åtskilliga vidrigheter: Rhenfloden steg tvenne särskilda gånger så högt, att den inträngde i och förstörde nedra våningen af deras bostad; under dåvarande krigsoroigheter inträffade flera inqvarteringar i deras närhet, och soldaterna syntes göra sig ett nöje af att på många sätt oroa och besvära sällskapet. Det som dock tyckes mest hafva bekymrat emigranterna var, att åtskilliga «hexerier» begynte förspörjas bland deras barn. Ur anteckningen härom utdraga vi följande: «det begynte ock alltmer blifva uppenbart att Tranbom, som år 1739 var skild från sällskapet, samt Freidenreich, hvilken längre

hade fördolt sig, voro verkliga hexemästare, hade förfört några barn i sällskapet, och lärt dem vederstyggliga ting, hvarom i synnerhet en gosse, vid namn Johan Fredrik, hade mycket att säga. De andre förledde berättade jemväl huru de varit i hexeförsamlingar, hvar-est folk af allehanda nationer tillbedit fienden satan. De beskrefvo också Turkarnes klädedrägt, som der varit, ehuruval de aldrig sett eller hört talas om dem» o. s. v. Tvenne äldre personer blefvo för dylika misstankar uteslutna ur sällskapet, och omsider äfven ofvan-nämnde gosse, Johan Fredrik. De öfriga till sällskapet hörande barn kunde icke så uteslutas, hvadan de afstraffades med ris. De lofvade väl under agan att bättra sig, men sådant oakadt försporde man ej allenast ånyo deras magiska anfall, utan de bekände sig ock muntligen till djefvulens tjenst, hvarpå «åter vankade risbad».

I anseende till missbelåtenhet å ömse sidor, lemnade sällskapet Rheinau d. 24 Aug. 1743, efter att der hafva tillbragt 3:ne oroliga år. En lång tid hade de utsändt emissarier till England och andra håll, för att uppsöka åt sig en passande vistelseort, dock utan att lyckas. De reste nu, utan att veta hvar de komme att stadna, till Rotterdam, derifrån till Amsterdam. Man föreslog dem der att flytta till Amerika eller England. Hade icke fraktkostnaderna varit så obilliga, hade de sannolikt rest åtminstone till England.

Efter många förslager och mycken villrådighet afseglade de till Altona, dit de anlände d. 22 Sept. 1743. Här uppehölo de sig ett halft år, hvarefter de befraktade ett fartyg till Danzig, dit de, efter att hafva blifvit väderdrifna till Norge, anlände d. 27 April. Deras afsigt var dock icke att stadna i Danzig, ty deras mål var Ösel, dit en af deras vänner i Stockholm begifvit sig för att der uppsöka åt dem en lämplig vistelseort.

I Danzig fanns en välvillig man vid namn Keyser, som erbjöd dem att bebo ett honom tillhörigt ledigt hus, men auktoriteterna i staden hade en annan tanke. Sällskapet förbjöds att komma i land, emedan de icke voro hvarken Lutheraner, Katoliker eller Reformerta.

Man betraktade med fasa och såsom en «pest» detta sällskap, som för sina religiösa åsichter blifvit förvisadt från sitt fädernesland. Förbudet hölls så strängt, att de icke ens fingo komma i land för att koka sin mat eller hemta dricksvatten. Vålvilliga innevånare i staden erbjödo sin kaution till huru stort belopp som helst, för att skaffa någon lindring, men förgäfves. Skepparen yrkade med all makt att blifva af med sällskapet, så mycket mera, som han redan betingat frakt från Danzig. Man tänke sig de arme emigranternas svåra belägenhet; de kunde ej, icke ens åt sina sjuka, anskaffa varm mat; icke fingo de komma i land, och ej heller stadna på fartyget. Keyser och några andra barmhertiga menniskor, bevekta af den stora nöden, läto dagligen bespisa sällskapet med varm mat. Under dessa kritiska dagar afled en af emigranterna. De fingo ej komma i land för att anskaffa likkista; auktoriteterna sände dem en sådan, hvilken dock återskickades, emedan hon var för simpel. Deras vänner sände dem en annan. Svårigheten att få begravningsplats undanröjdes omsider, så att liket fick nedsättas i Mennoniternas kyrkogård, hvilket enligt sällskapets bruk skedde utan alla ceremonier; men ingen af dem fick komma i land för att åtfölja liket till grafven. Skepparens kommissionär yrkade nu bestämdt att emigranterna skulle lemna fartyget, eller ock betala för hvarje dag de kvarblefvo. Flera anbud på lokal gjordes, men afslogos. Omsider blef dem erbjudet att utom Danzigs område stiga i land, hvarefter de förfogade sig till en usel lägenhet i Heiligbrunn, som förpaktades af en Mennonist; denne lät påskina mycken välvilja, men ville icke uppgifva någon hyressumma. När de väl kommit dit, affordrade han dem tolf dukater i veckan. Om de vägrade, och ändock kvarstodnade, skulle de betala tolf dukater för dygnet. Men ställets egarinna, en förnäm fru, var mildare och nedsatte hyran betydligt; men några dagar derefter blef frun stämd af generalen i Pommern och officialen i Danzig, och hotad med 300 thalers böter om hon behölle emigranterna, hvilka böter af sällskapet, enligt med egarinnan

ingånget ackord, skulle utgifvas, hvarjemte sällskapet hotades med 600 thalers böter, om de icke inom tre dygn vore borta. Dock nedprutades beloppet så, att sällskapet för några dagars uselt herberge fingo betala 137 thaler.

En katolsk adelsman erbjöd emigranterna fri vistelse på hans gods i 14 dagar; sedan skulle de vidare ackordera, i fall de skulle behöfva denna lägenhet längre tid. Naturligtvis emottogo emigranterna detta anbud med glädje och tacksamhet, men när vagnarne med deras bagage voro lastade och de färdiga att anträda resan, kom ett bud från den välvillige mannen, att han blifvit af katolske abboten i Oliwa så strängeligen hotad, att han icke vågade herbergera dem. Dock reste de dit, och åt dem uppläts en lada, men blott för tillfället. Dagen derpå förklarade adelsmannen, att de i anseende till clereciets hot nödvändigt måste genast bort. Stängda till lands och sjös, voro de nu i den mest brydsamma belägenhet. En skomakare Wagner från Danzig skaffade dem ett ställe, der de fingo bo på en vind och i ett vagnslider, men blott för ett dygn, hvarefter de fingo komma till ett gods 7 mil derifrån i laenburgska landet. Stället var ett gammalt förfallet ohyggligt kloster. Egaren till stället ville ej uppgifva någon hyressumma; men efter några dagar uppgaf han den till en dukat i dygnet. Der bodde de i 9 dagar, för hvilken tid han prejade af de arma emigranterna 20 dukater. Märkvärdigt var, att just då de hade betalt sina 20 dukater, kom ofvannämnde Wagner och öfverlemnade dem precis 20 dukater, som han åt dem hade insamlat. Derefter tågade de till den lilla staden Leba, hvarifrån de genom medverkan af en general Puttkammer i Wollin öfver Danzig afseglade till Königsberg.

Anlända dit, fingo de först tillåtelse att kvarstadna, hvilket löfte dock återtogs, eftersom de icke ville applicera sig till någon profession, åkerbruk, handtering eller näringsmedel, hvaraf naturligtvis skulle följa, att de omsider komme att ligga staten till last. Just då fingo emigranterna bref från general Puttkammer i Wollin

med rekommendation till en hans släkting, öfverste Puttkammer i Königsberg. Genom dennes bemedling erhöles d. 3 Dec. tillåtelse att få stadna i Königsberg till våren. Redan vid vinterns slut blefvo emigranterna erinrade att afresa, och som tvenne fartyg från Stockholm anländt, för att i Königsberg intaga spanmål, så inskeppade sig sällskapet, som då sammansmält till 26 personer, i dessa fartyg och ankom till Stockholm d. 28 April 1745. Efter att i 11 år hafva flackat omkring i Danmark, Holland och Tyskland, hvarunder de oräkneliga gånger antingen frivilligt eller tvunget ombytt vistelseort, ständigt åtföljda af bekymmer, lidanden, oro och svårigheter af alla slag, hvilka hade sin rot dels inom dels utom samfundet, återsågo de nu fäderneslandet.

Skevikarne på Skevik.

I Stockholm väckte sällskapets uppträdande mycken uppmärksamhet. De blefvo underkastade många förhör dels af polisen, dels af presterskapet, men åtgärderna stannade dervid, att sällskapet inbjöds att bevista den offentliga gudstjensten, och att frångå emigranterna åtskilliga tyska andaktsböcker, och såsom vid denna visitation både ömkligt och löjligt anföres, att man frångå dem en svensk Bibel och fyra exemplar Nya Testamentet af «Reitzens öfversättning». Hufvudmannen Erik Eriksson anmäldes af konsistorium att hafva blifvit en gång för alla ur riket förvist; han uppstämdes i slottskansliet, men vid uppropet befanns, att polisbetjenten af misstag instämt icke Eriksson, utan hans husvärd; denne fick gå och Eriksson blef sedan icke uppkallad. I 2 à 3 månader bodde sällskapet tillsammans, efter hvilken tid sällskapet skingrades, men blott intilldess man kunde finna ett passande hemvist, då de åter skulle bo tillsammans. En del reste till anhöriga, en del kvarblefvo i Stockholm, en del blefvo herbergerade på Skevik, en egendom på ett mantal, belägen inom

Wermdö moderförsamling vid en vik af Högarnsfjärden, som skjuter in i landets norra strand.

En handlande Anders Almqvist från Linköping aflade 1746 ett besök på Skevik och d. 28 Aug. samma år inköpte han tillsammans med handlanden Isak Blessing nämnde egendom, hvarefter de kringspridda ledamöterna snart samlades för att tillbringa sina dagar på Skevik.

Det måtte hafva varit för Eriksson och hans sällskap en underbart ljuflig känsla, att nu efter så många lidanden så oförtänt se sig i besittning af en landegendom, af hvilken han och hans vänner fingo njuta afkastningen.

Under vistelsen utrikes var en liflig omsättning af ledamöter; gamla vänner öfvergäfvos sällskapet och nya inträdde deri, dock var aftagandet större än tillväxten, ty, såsom anfördt är, bestod sällskapet vid ankomsten till Fredricia af 91 personer och vid återkomsten till fäderneslandet hade antalet nedsjunkit till 26, deribland flere Danskar och Tyskar. Sedan man nu fått en fast bostad och hade att motse en lugn framtid, växte antalet betydligt, ehuru det ej på siffran kan uppgifvas. Familjer och enskilda personer från Sverige, Finland och Danmark kommo, i afsigt att undfly verdens fåfänglighet och egna sina återstående dagar åt själens väl, till Skevik och blefvo medlemmar af samfundet.

År 1761 dog föreståndaren Erik Eriksson, och som det af handlingarne kan slutas, öfvertog Melchior Ludvig Bluht ledningen af Skevikska samfundet och dispositionen af hemmanet.

Tjugu år efter sällskapets ankomst till Skevik fann Almqvist, egaren af Skevik, för sitt andliga bästa nödigt att skilja sig från världen och dess bestyr, och blef sålunda han och hans hustru 1766 ledamöter af sällskapet och flyttade till Skevik, der han i verldslig måtto var egare och husbonde, men i andelig måtto underlydande.

Den 9 Juni 1767 gjorde makarne Almqvist följande testamenteriska disposition: Vi ega uti Östergötland $5\frac{3}{4}$ mantal, sammaledes vid Linköping en beteshage, två ängar, tio tunnland åker och två logar. Lilla gården i Stockholm och Skeviks skattehemman, 1 mantal, äro köpte till nyttjande för oss och våra vänner, bland hvilka Michael Ottoson, Martin Hahn, Melchior Ludv. Bluht, Carl Isaksson, Isak Blessing och Johanna Skenbom blifva de närmaste att efter oss disponera det som efter bortgången kunde vara öfrigt; och i fall vi icke nämna flere, ega de af dem göra det, som oss efterleva, att allt må ske på sätt, som sjelfva hufvudförfattningen kommer att innehålla. Hos sin kära moster Agneta blir vår kära Catharina Maja Schröder som barn hos modren i all ting delaktig, och derest hon oss öfverlever, vårt ställe eger bland disponenterna, såsom vårt sinne närmast, vetande i flere delar och huru högeligen oss vore emot, låta något komma uti egenvilliga, lättsinta slösande händer eller dem undandraga, som rätte fattige och gudfruktande äro.

Sjelfva hufvudskriften är af den 14 Apr. 1768. Ur detta testamente utdraga vi följande: «Oss ligger för ögonen och om hjertat Jesu ord, Matth. 25: 35 etc., hvarest hans trogna lemmars handräckning anses som skedde det honom sjelf, men de motsidiga på förskräckligt sätt förviste, v. 41. Den som vill, han märke det. Efter denna iakttagning komma alla nödlidande enkor, fader- och moderlösa barn, samt hvarje allmosevärdig i gemen, att bispringas, så långt det räcker, som vi om händer hafve, af oss eller den som dertill förordnats eller efter vår bortgång förordnas, om då någon del af egendomen kvar eller öfrig vore. Denna författning, som icke innehåller arfskap eller testamente till viss person, anses så oföränderlig, att icke heller någondera af oss i lifstiden eller efter den andres bortgång skall företaga eller begära ändring.»

Den 30 Sept. 1769 förordnades ännu en disponent, nemligen Nicolas Kleen.

Den 7 Nov. 1770 dog Almquist och den 29 Jan. 1771 upprättade enkefru Almquist ett testamentariskt förordnande, hvarur vi utdraga följande: — — «Alt derföre upplåter, afträder och tillegnar jag härigenom mine käre och här (på Skevik) närvarande vänner Michael Ottoson, Martin Hahn, Melchior Ludvig Bluht, Carl Isaks-son, Johanna Schenbom, Catharina Maja Schröder och Niclas Kleen *), hvilka till disponenter öfver egendomen af mig och min salige käre man förordnade blifvit, såsom en *Donation* och *gåfva med varm hand* all min sal. mans och min aflinge egendom i fast och löst, att nu genast emottaga, tillträda och disponera» — — — «försäkrad att förenämnde mina kära vänner, ibland hvilka och inga andra jag önskar få sluta mina öfriga lefnads dagar, mig med all ömsint kärlek omfatta, vårda och sköta, samt det dem af Gud förlänta och ombetrodda gods och välsignelse till Guds namns ära och den nödlidande fattiga nästans understöd och hugsvalelse nyttja och använda.»

Bouppteckningen efter Almquist, upprättad d. 22 Jan. 1771, upptager ett belopp af 281,552 d:r 16 kmt, — skuld fanns ej — hvaraf egendomar på $7\frac{1}{8}$ mantal i Östergötland till belopp af 54,000 d:r, det öfriga i säkra fordringar. I denna stora summa är icke upptagne Skevik och lilla gården i Stockholm, såsom förut bortskänkt och disponerad af ofvanstående personer.

Af ofvanstående i laglig ordning upprättade och till Wermdö tingsrätt inlemnade testamentariska dispositioner synes tydligt, att makarne Almquist testamenterat all sin stora förmögenhet till enkor, fader- och moderlösa barn samt hvarje allmosevärdig i gemen; att makarne under sin lifstid förbehöllo sig disposition öfver all sin förmögenhet, men att efter deras död skulle de namngifna personerna blifva disponenter, samt se till att egendomarne så förvaltades,

*) Kleen och 3:ne andra tyskar hade icke fullt två år förut anlänt och blifvit i samfundet upptagne.

att icke något komme uti »egenwilliga, lättisinta, slösande händer, eller att något undandrogenes dem som rätte fattige och gudfruktande äro.» Almquist synes hafva haft skäl att hoppas, att många fattiga framdeles skulle hafva blifvit hulpna, då han lemnade gåfvornas utdelning i så många gudfruktiga mäns händer. Fru Almquists förordnande förändrade ingenting af föregående gemensamma testamente, mer än det icke oväsentliga, att alla egodelarne kommo i de namngifna personernas händer medan fru Almquist lefde.

Af okänd anledning lät man Almquists enka den 21 Sept. 1774 ytterligare stadfästa och bekräfta sin testamentariska disposition.

1786 upptogo Bluht och Hahn Heinrich Christian Klage till meddisponent.

Detta triumvirat, Bluht, Hahn och Klage förordnade d. 1 Febr. 1787, att Skevik skulle stå under deras styrelse så länge de lefde, men efter deras död tillhör all egendom samfäldt de kvarlevande vännerna, som nu äro enkefru Almquist, Jak. Eriksson, mad. Anna Lisa Kleen, jungfrurna Lena Brandt, Dorothea Dassau, Anna Wennman, Ulrika Hackman, Greta Eriksson, Christina Cedersparre och Anna Cathar. Düring. Särskildt nämnes att fru Almquist och Jakob Eriksson skulle allt jemt väl vårdas. Sedan ofvannämnde vänner med döden afgått, skall hvad qvar är tillfalla enkor samt fader- och moderlösa barn.

Man måste medgifva att händelserna kunna ganska förunderligen gestalta sig. Agneta Almquist testamenterade Skevik och all annan sin egendom till enkor samt fader- och moderlösa barn. Efter en tid af 19 år var det trenne Tyskar, som testamenterade till samma Agneta Almquist och till 9 andra personer samma Skevik, i fall nemligen dessa personer öfverlefde testamentsgifvarne. Föreskriften att Agneta Almquist och Jakob Eriksson skulle allt framgent väl vårdas har afseende derpå, att båda dessa personer nu mera voro — sinnessvaga. Redan året efter detta testamentariska förordnande afled Martin Hahn. Bluhts dödsår är obekant. Sannolikt

afled han 1787 eller 88. Heinrich Klage var nu ensam föreståndare och fortfor ensam dermed till d. 26 Febr. 1799, då han till meddisponenter förordnade Anna Catharina Düring och Johan Nicolas Schmidt. Härigenom gjordes om intet dispositionen af år 1787, hvarigenom löst och fast skulle tillfalla 10 namngifna personer, och efter deras död fattiga enkor och barn. Klage afled 1807, hvar- efter Schmidt blef ensam innehafvare och föreståndare af Almqvistska donationen.

Nicolas Schmidt kom till Skevik 1790 i den torftigaste belägenhet, och lärar under flera år fått vakta och valla egendomens boskap. Äfven han var tysk till härkomst, och hans landsman Klage öfverlemnade Skevik och föreståndarskapet åt honom, ehuru han lärar saknat all slags skolbildning, hvilket synes bekräftadt af hans handstil och stafningssätt.

Icke långt efter Klages död blef en ledamot af skevikska samfundet, Nils Cederberg, som tillhört Skevikarne sedan 1787, af den nye föreståndaren, Schmidt, med våld fördrifven *). Rättegång uppstod och Cederberg inträdde, på grund af förlikning, i sina förra rättigheter. Förlikningen var ungefärligen af detta innehåll: «Till åtlydnad af Kongl. Maj:ts och höga vederbörandes gjorda föreställningar om fridsamhet, ingicks nu förlikning, man lofvade å ömse sidor försonlighet och glömska af det flydda. Ingen indragning af ledamöternas beqvämligheter, inga stämplingar skulle ega rum, inga främmande skulle få hafva något inflytande, friden och stillheten skall nu som fordom på Skevik upprätthållas, ingen som ej till samfundet hörer får blanda sig i dess angelägenheter. Schmidt skall åtlydas. Jag Cederberg skall ej undandraga mig arbete i mitt yrke,

*) Cederberg hade i allmänna tidningar förklaradt, att som Schmidt upptoge penningelån och slösande förfore med Almqvistska donationen, så åtvarnades en hvar, emedan inga skulder af samfundet erkändes med mindre äfven Cederberg å förbindelsen tecknat sitt namn.

allt efter årstid och krafter, men åtnjuter en ledamots rättigheter, utan ömsesidig skadlig herrsklytnad.»

Förlikningen egde rum på Skevik i ett rum som man kallade kungssalen; måhända blef konung Gustaf III der emottagen vid sitt besök på Skevik d. 19 Maj 1779. För att gifva mera kraft och högtidlighet åt förlikningen, hade man i salen framsatt den stora silfverkannen, som konung Gustaf IV Adolf förärat samfundet.

Till ombudsman och meddisponent upptog Schmidt sedermera protokollssekreteraren, fil. mag. Claes Urban Bodin Carlsson, och genom ordentligt kontrakt af d. 2 Aug. 1814 tillförsäkrades honom och hans fru lifstids underhåll. Schmidt och Bodin Carlsson började nu den andra rättegången mot Cederberg. Cederberg uttog genstämming, han hade blifvit vräkt från Skevik d. 3 Maj 1815, sedan hans dörrar blifvit med yxa sönderhuggne. Äfven denna slutades genom förlikning till Cederbergs fördel.

Nu började Schmidt och Cederberg rättegång mot Bodin Carlsson i afsigt att få honom skiljd från samfundet. Denna rättegång fortgick i 6 år. Under dessa åren vaknade äfven den 2:ne gånger förlikta tvisten emellan Schmidt och Cederberg, som slutades så, att Cederberg afsade sig all gemenskap med Skevikarne, mot det att han i lifstidsunderhåll skulle årligen åtnjuta 250 rdr banko. Denna förlikning blef af tingsrätten fastställd d. 13 Okt. 1820.

Som Schmidt emellertid befann sig alldeles ensam, sedan de gamle Skevikarne slutat sina dagar, beslöt han upptaga nya ledamöter. Den 8 Maj 1819 antog han härtill trädgårdsmästaren Lindberg, skomakaren Engblom, skraddaren Wallander, enkan Wester och pigan Anna Stina Engblom.

Dessa ledamöter hade sig nogsamt bekant den «ostadighet och egensinnighet», som rådde hos föreståndaren Schmidt och som redan gifvit anledning till så många rättegångar och så stora utgifter; de sökte derföre, särdeles genom enkan Wester, som hade mycket inflytande på Schmidt, att förebygga vidare ledsamheter och förmädde

omsider så mycket, att Schmidt d. 12 Okt. 1820 förordnade skomakaren Abr. Engblom till föreståndare och trädgårdsmästaren Erik Lindberg till sin förmyndare.

Den handling af d. 12 Okt. 1820, hvarigenom Engblom blef föreståndare, gjorde honom ock till egare af Skevik; och emedan i densamma förekomma ganska märkvärdiga upplysningar om, hur det gått till med Almqvistska egendomarne, införa vi ur densamma följande: «som det är för litet att Engblom blir föreståndare, i anseende till allt besvär och kostnader Engblom haft, så att hans utgifter, som under min (Schmidts) styrelsetid uppgått till flere tusen Rdr Bko *), så skänker och tillegnar jag Engblom och hans efterkommande Skevik och husen i Stockholm, mot vilkor af underhåll för mig, Lindberg, och enkan Wester, samt understöd åt gudfruktige fattige, så vidt tillgångarne medgifva**). Jag har ansett detta rättvist, billigt, christligt och öfverensstämmande med Almqvists dispositioner. Jag eger lika rättighet och makt som föreståndarne före mig. Skeviks egendom i fast och löst, tillika med 2:ne fastigheter i Stockholm, äro rätteligen en gåfva i dens hand, åt hvilken de äro gifna eller kunna blifva förärade, hvarför ock om alla berörde egendomar mellan enskilda personer kunnat och kan afhandlas på lika sätt, som om de flere af Almqvist och hans hustru bortgifne egendomar, hvilka blifvit af föreståndarne på Skevik tid efter annan bortsålde, samt Skevik, den enda af alla Almqvistska egendomarne som ännu är oförsäld, varit af afl. N. Kleen och H. Klage, samt är äfven af mig med verklig besittning innehafd.»

Oaktadt Schmidt numera icke var föreståndare, icke ens myndig, så sålde han likväl året derpå eller d. 21 Mars 1821 ett Almqvistska donationen tillhörigt stenhus i Stockholm, måhända för att

*) Engblom hade aldrig några egna penningtillgångar. Utg. anm.

***) En sidoblick på de fattige enligt Almqvistska testamentet, men utan betydelse, då Skevik nu, tvärtemot testamentet, bortsänktes till «viss person».

Utg. anm.

dermed betäcka bristerna, som genom rättegångar och förlikningar med Cederberg och Bodin Carlsson (denne gjorde anspråk på 4000 rdr) uppkommit.

Schmidt förordnade derjemte, att «som finanserna genom protokollssekreteraren Bodins förvällande blifvit delaborerade, skulle ingen «gratialist» på en tid intagas, och när tillgångarne tillåta, skall då alltid hafvas afseende på fattiga, värlösa barn.»

Vi se här samma manöver, som hos triumviratet Bluht, Hahn och Klage. Denne förordnade 1787, att *sedan* de sjelfva och efter dem fru Almqvist och 9 andra personer njutit inkomsterna af Almqvistska donationen, så skulle egendomarne tillfalla fattiga enkör och barn, enligt testamentet. Sammalunda gjorde Schmidt; under den närmaste framtiden skulle inga nya ledamöter intagas, men när det en gång skulle ske, «så skulle alltid hafvas afseende på fattiga värlösa barn». Ingen hade sålunda glömt Almqvistska testamentet, men ingen ville i sin tid frånträda sin plats; men sedan de sjelfve och deras vänner slutat sina dagar, *då* skulle testamentets föreskrifter följas.

Ytterligare förordnade Schmidt d. 12 Okt. 1820, «att efter Engbloms afgang skall det ankomma på samfundets ledamöter att efter omröstning antaga till styresman en gudfruktig, skicklig och fallen person inom eller *utom* samfundet.»

Genom denna punkt i Schmidts förordnande blef den lilla återstoden af princip sönderrifven. Samfundet skulle nu mera kunna stå under ledning af en person som sjelf befann sig *utom* sällskapet. Protokollssekreteraren Bodin Carlsson, som 1814 blef ombudsman och meddisponent, blef dock först upptagen och erkänd som ledamot i samfundet, och det var just på grund af detta ledamotskap han vid domstol gjorde anspråk på skadestånd. Men enligt detta Schmidts förordnande behöfde man icke ens vara ledamot för att öfvertaga Skevik och ledningen af samfundet. En bitter erfarenhet

af detta förfogande fick samfundet snart i kollegiisekreteraren Sundius, om hvilken mera här nedan.

Sedan nu skomakaren Engblom blifvit föreståndare, uppstod nya stridigheter bland vännerna på Skevik. Redan samma år, 1820 d. 24 Aug., blef Wallander af Schmidt utesluten ur sällskapet, emedan «han genom sitt uppförande förverkat de honom på god tro beviljade förmåner». Bodin Carlsson och Engblom måtte hafva fört en hård spira, ty den 22 Sept. 1822 togo Schmidt, Lindberg och enkan Wester flykten och begåfvo sig till Stockholm till kollegiisekreteraren Sundius, som sedan 1820 varit deras rättegångsbiträde. Nu börjades process äfven härom, och Sundius omförmäler, att deras processer, hvaribland också skuldfordringsmål, lagsökningar, proklama m. m., förevar på 1 år och 5 månader vid 11 särskilda häradsting och sysselsatte 8 domstolar. Omsider slutade processen med Engblom så, att denne mot vissa vilkor afstod från ledamots- och föreståndarskapet. Engblom blef inmanad i häkte och utfördes med fångskjuts till ransakningarne vid tingen, då domstolen förklarade att han skulle få vistas på fri fot; men som han också var bysatt för skuld, återfördes han till häktet. Engblom hade Bodin Carlsson till rättegångsbiträde och Schmidt hade Sundius. Omsider slutade rättegången så, att Engblom mot vissa förmåner afstod från Skevik. Schmidts och Sundii beskyllningar mot Engblom äro för grofva att kunna citeras. Ömsevis beskyllde de hvarandra för slagsmål, nattliga orgier m. m. Engblom har företett betyg från alla grannarne om ett stilla och anständigt uppförande, — bland dessa betyg finnes ett från generalskan Carpelan, om hvilket Schmidt påstår att hon aldrig skall kunna taga på sin salighetsed de goda vitsord hon gifvit Engblom.

Schmidt återkallade d. 11 Sept. 1822 det förordnande, hvarigenom han gjort Engblom till föreståndare, Lindberg afsade sig förmyndarskapet och Schmidt begärde att sekreteraren Joh. Sundius skulle förordnas till förmyndare, och Sundius, «som, till råga på

flere godhetsprof, lofvat åtaga sig förmynderskapet *utan ersättning*», förordnades till Schmidts förmyndare.

Nya transaktioner bedrefvos, hvilka utan tvifvel hade till syfte att göra Sundius till egare af Skevik.

1823 d. 18 Febr. förordnade Schmidt Lindberg till föreståndare; dertill gaf Sundius, i egenskap af Schmidts förmyndare, sitt bifall. En och en half månad derefter transporterade Lindberg sitt kontrakt och förordnande på Sundius. Sundius var nu, utan att vara ledamot af samfundet, dess ledare, var ensam disponent och Schmidts förmyndare. Men ännu en handling kom i dagen, som än mera befästade Sundii rätt till Skevik. Den 15 Maj 1824 dog Lindberg, men hade 17 dagar förut testamenterat Sundius hela Skevik i löst och fast. Schmidt, Wallander och enkan Wester måtte icke länge hafva varit nöjda med Sundii regemente, emedan Schmidt d. 8 Okt. 1825 återkallade testamentet för Lindberg, för att derigenom undergräfvade den grund, hvarpå Sundii rätt hvilade, och gjorde enkan Wester till föreständerska. Nu började ånyo processer. Under pågående process hafva Schmidt, Wester och Wallander erbjudit hemmanet Skevik såsom en gåfva till Svenska Bibelsällskapet, som dock icke mottog gåfvan, sedan Sundius visat att denna öfverlåtelse var stridande mot Almqvistska testamenten och Schmidt ej kunde styrka sin egande rätt till egendomen. Striden parterna emellan blef häftig och bitter. Sundius beskyllde Schmidt att genom miss-hushållning och för utförandet af de förra rättegångarne hafva upplånat 12,956 rdr rgs, förutom årliga inkomsten af hushyrer i staden 750 rdr, samt afkastningen af Skevik. Detta oakadt var egendomen alldeles förfallen och vanskött. I en 1825 afkunnad dom förekomma dessa ord: «men då herr sekreteraren Sundius *icke saknat anledning till rättegång*, komma parterna att hvar för sig vidkännas deras hafda tingsutgifter.»

Denna rättegång slutade 1826. Blott 2:ne protokoll för nämnde är uppgå till 68 ark. Slutet blef en förlikning, hvarigenom Sun-

dius afstod alla anspråk på Skevik mot 2000 rdr, som skulle utgå af köpeskillingen för det till Katharina församlings fattighusdirektion försälda stenhuset, hvarjemte en af Lindberg till Sundius utfärdad revers skulle af de tre Skevikarne infrias. För att stäffa den hos båda parterna förherrskande processlystnaden, utfästes inför domstolen ett vite af 500 rdr banko för den som ryggade den nu ingångna förlikningen.

Dåvarande pastor i Wermdö ingaf till domkapitlet i Upsala d. 9 Mars 1827 en skrift, deri han, åberopande kongl. cirkuläret d. 10 Okt. 1806, anser domkapitlet ega pligt att behörigen tillse, det testators vilja i fromma stiftelser noga blifver uppfylld, anmäler förhållandet på Skevik: «ingen enda af de fordna separatisterna finnes nu mera kvar, den enda som möjligen kunde räknas dit är Nicolas Schmidt, en man om nära 80 år, hvilken genom oförståndig hushållning samt genom många och långvariga rättegångar förskingrat betydliga summor; denne Schmidt har åt Bibelsällskapet i Stockholm erbjudit Skevik såsom gåfva, hvilket anbud Bibelsällskapet icke antagit, emedan Schmidt ej förmådde styrka sin rättighet att egendomen bortskänka.» Slutligen anmäler pastor, att «Schmidt nu i förliden månad å öppen auktion undansålt egendomens alla inventarier».

1831 d. 6 Okt. afled Nicolas Schmidt.

1832 d. 20 Febr. upprättade enkan Wester och Per Wallander gåfvobref, i kraft hvaraf Skevik tillföll Wermdö församlings fattigkassa, att genast tillträda, mot betingadt listids underhåll för sig och Anna Stina Engblom, samt 300 rdr banko till enkan Westers sonsöner, hvilka dessutom efter hennes samma år timade död erhöllo åtskilligt annat som arf.

Fattigvårdsstyrelsen emottog omedelbart Skevik, som då var alldeles förfallet i anseende till alla åbyggnader och jorden nästan i ödesmål, hvarjemte egendomen var skuldsatt och intecknad till betydligt belopp.

1849 d. 9 Dec. afled Per Wallander och 1865 d. 9 Juni Anna Stina Engblom *).

Dessa äro de väsendtligaste data, hörande till Skevikarnes historia, som utg. kunnat hopsamla. Om än flera varit tillgängliga, så är dock föga troligt, att totalbilden kunnat få ett annat utseende, om än åtskilliga detaljer kunnat gestalta sig annorlunda. Skevikarnes historia börjar med en rättgång, som fortgick i 9 år; hon slutar med en serie af rättgångar, som efterföljde hvarandra i 12 à 13 år. Början var dock bättre än slutet, emedan den förra rörde sig inom det andliga området. Aktningvärda menniskor stridde då mot vissa lärosatser, dem den evangeliska kyrkan antagit och försvarade. Rättgångarne vid slutet af Skevikarnes historia berörde icke det ringaste något andligt. Skrifterna parterna emellan voro bittra och skandalösa. Förhållanden uppdagades, som lågo på andra sidan hederns gräns, såsom då Schmidt 1819 lagsöktes för en skuldsedel på 333 rdr 16 sk. b:ko, och förnekade sitt namn, hvilket dock var bevittnadt af en stadsaktuarie Nordberg; en 5-årig rättgång uppstod om denna sak, som slutades med hofrättens dom d. 16 Dec. 1824, hvari Schmidt ålades att inlösa reversen. Schmidt visste sedan, underligt nog, att förskaffa sig bevis af vederbörande, att han icke egde några tillgångar till skuldens liqviderande. Striderna på Guds ords område och lidandet i främmande land synas hafva varit fördelaktigare för samfundet, än lugnet och välmågan på Skevik.

---

566 *) Anna Stina Engblom blef upptagen som ledamot i samfundet d. 8 Maj 1819. Måhända har man förtegat detta för henne, kanske af ovilja mot brodern. Säkert är, att utg., som många gånger samtalat med henne, aldrig hört henne åberopa sitt ledamotskap, utan sagt sig hafva underhåll derföre att hon länge varit i Skevikarnes tjänst.

SKEVIKARNES LÄRA.

Strängt taget är denna rubrik oegentlig, emedan ingen bestämd och genomförd lärobyggnad kan ur deras efterlemnade bref och andra handlingar uppställas. Det positiva i deras religionsåsigter torde dock kortast angifvas i följande ord ur ett bref från en af bröderna Eriksson: «att anföra korteligen hvad vår religion är, så består den samma i *sjelfförnekelsen, i den lystande hågens invärtes omskärrelse, i viljans öfvergifning under Guds vilja, i all egenviljas undergång, död och tillintetgörande, i de jordiska sinnens korsfästade och de köttsliga begärelsernas dödande och Guds rikes dagliga tilltagande i själen.**) När allt detta under väsendtlig erfarenhet genom nåden, uti sann tro, hopp, kärlek och ödmjuk tålamodighet utöfvadt är, varda vi försatta i det himmelska väsendet i Christo Jesu, hvarest den gudeliga längtan, hungren och törsten efter Gud, som i stället för den jordiska egenviljan uppgår, fullleligen mättas; och på sådant sätt varder den invärtes menniskan dageligen i Guds natur, beläte och lif dragen, att vara ett med Gud, såsom i begynnelsen. Och det är det enda sättet och maneret att varda salig.»

Hvad de deremot förnekade af den bestående tros läran finnes alltsammans af domkapitlet skärskådadt, af hofrätten afdömdt och af Kongl. Maj:t stadfästadt och utförligt infördt i Erikssönernas ofvannämnde landsförvisningsdom af d. 4 Maj 1733. Ur denna dom, som omfattar så vidlyftiga rätttegångshandlingar, att den upptagit mer än 500 sidor, afskrifva vi några punkter, med förbigående af

*) Det kursiverade är i manuskriptet utmärkt väl textadt.

vidstående belysningar, vederläggningar af domkapitlet och bedömande af hofrätten:

- 1) Erikssönerna förklara, att de icke kunna underkasta sig den nu brukliga utvärtas gudstjensten och dervid öfliga ceremonier, såsom icke öfverensstämmande med apostlarnes och de förste christnas gudstjenst, nämmandes dervid de nu brukliga välbyggda kyrkor, altaren, predikstolar, funtar, klockor, klockstaplar samt kostbara grafvar m. m.
- 2) Erikssönerna förkastade barndopet. Jakob Eriksson hade vägrat att låta döpa sitt späda barn, men genom «exekutorens handräckning blef det till dopet befördradt, hvilket af Kongl. Maj:t blifvit med nådigt välbehag ansedt och gilladt.»
- 3) H. H. nattvard förkastades, emedan den nu icke utdelas uti den ordning och på det sättet, som Christus sjelf instiktat. Erikssönerna hade också vid domens afkunnande i lång tid afhållit sig från detta nådemedel. Skriftermålet, såsom saknande grund i Guds ord, förkastades jemväl.
- 4) Af «Söndagarnes firande såsom till en viss dag inskränkt finna sig också Erikssönerna rörde, såsom stridande mot den christliga friheten.»
- 5) En statskyrka förkastas och religionsfrihet yrkas.
- 6) Christus har efter sin uppståndelse varit 40 dagar i paradiset.
- 7) De tro ett slags tusenårigt rike, ehuru icke i «judisk mening».
- 8) Akademier, skolor och vettenskaper m. m. förkastas, och de som hafva den rätta omedelbara upplysningen och kallelsen, må lära och predika.

Af 14 punkter anföra vi blott dessa ofvanstående.

Härtill kunna läggas åtskilliga punkter ur ett bref från E. Eriksson till studenten Pernerus *): «Af den heliga Skrift visas:

*) I en brefsamling från denna tid skrivas i synnerhet namn med ett slags skifferskrift, bestående deri, att i stället för den bokstaf som skall skrivas, användes den, som i alfabetet står i andra rummet framom; sålunda skrives icke

a) att
lifvets
dess
hon
heten
som
såsom

att å
lära.

Erik
skrift.
frågor
med
denna
utg.
hvarv
Skevi
1) Vi

up
ge
Ch
de
he
i
gu
de
an

a ut
hemli

a) att naturen eller den besmittade köttens kjortel vid det andliga lifvets affelse qväljes, b) att hon under födslen lider, c) att hon vid dess växande aftager, d) under mognaden försvinner (!?), e) och när hon mogen är, att allting då nytt varder.» Vidare bevisas *möjligheten att blifva fri från synd i detta lifvet*, samt den «rening, som efter döden sker hos de trogne». Hvarje af dessa punkter har såsom grundval mångfaldiga bibelställen.

Andreas Båld, pastor i Wermdö, besökte Skevikarne 1747, för att å domkapitlets vägnar begära upplysning om deras personer och lära. Denna meddelades honom muntligen.

Ett likartadt besök aflades 1750 af dåvarande pastor i Wermdö, Erik Granholm; han begärde och erhöll Skevikarnes löfte att på skriftligen framställda frågor få skriftliga svar. Dessa Granholms frågor och derå meddelade svar finnas kvar, äfvensom en uppsats med rubrik: «En frågande prest och en svarande lekman». Om denna uppsats är framkallad af Bålds eller Granholms besök kan utg. icke afgöra. Ur dessa båda uppsatser är följande ett utdrag, hvarvid frågorna förbigås, enär det är svaren som lemna en bild af Skevikarnes lära:

1) Vi hafve gått ut från de orättfärdigas församling, som medelst uppenbar ogudaktighet, svordom, bannskap och allehanda köttens gerningars utöfvande bevisar sig vara en mot-Christi, men intet Christi församling, och trakta i det stället att varda genom nåden fruktbarande medlemmar uti Herrans Jesu kropp, som är de heligas förborgade samfund, hvarest ock den rätta tron, döpelsen i Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn eller uti den gudomliga naturen, den Helige Ande och eld är bruklig och varder åtnjuten, såsom ock Christi himmelska kött och blod på ett andeligt och osynligt sätt.

a utan c, icke b utan d. Ofvanstående namn, Pernerus, får enligt denna förhållande method detta utseende: Rgtpgtxu.

2) Der den Helige Ande herrskar, der är också indoppelse uti Fadrens, Sonens och den Helige Andes namn, som är Christi lärjungars egentliga döpelse.

3) En ogudaktig församling kan icke hafva Herrans nattvard, men väl sin egen eller mot-Christi måltid, hvilket deras frukter bevisa, och en sann christen har icke lof, fast mindre är han förpligtad att begå Herrans nattvard, utan bör skilja sig från sådant folk.

Femte frågan lyder så: Så borde då Christi sanna lärjungar bruka nattvarden mellan sig, emedan densamma efter edert eget påstående endast dem är gifven, men J förakten ju Herrans instiktelse och hållen intet den utvärtens nattvarden?

Härpå svarades: Herren Jesus har tydligen sagt att det bruket skulle vara till dess han kommer och i Guds konungarrike dricker det på nytt. Vi hafva icke heller någon befallning att reformera det som så skändligen blifvit för svin och hundar utkastadt och till afguderier mer än kopparormen fordom varder missbrukadt.

I fråga om kyrka och presterskap lemnades följande yttrande bland annat: Det ligger för hvars mans ögon, som är i stånd att se, huru Christus och hans apostlar i presterskapet hafva sina motståndare och verkliga motsatser. Till exempel: Jesus var mild och af hjertat ödmjuk, detsamma utöfvade ock hans apostlar; men desse äro stolta, hårda och af hjertans grund högfärdiga — — de skulle gerna se, om öfverheten kunde förmås till att låta slå, piska, fängsla, landsförvisa och halshugga alla, som intet böja knä för Baal. — På dessa skamfläckar ser man vederspelet, hvilka bevisa sig som bukens, mammons och högfärdens tjenare — — de äro liksom odjur, de lefva liksom oförnuftiga djur, hvilka efter bukfullnaden, väl gödda, varda slagtrade m. m.

På kyrkoherden Granholms i Dec. 1750 skriftliga frågor aflemnades ett skriftligt svar, undertecknadt af J. C. Cedersparre. Innehållet af svaren är ungefär lika, om än mera hofsamhet är iakttagen. Att nattvarden icke af Skevikarne begås, förklaras komma deraf

att de åtnöja sig med den andliga och himmelska, efter som den apostoliska utvärtens nattvarden ingenstädes i världen träffas.

Båda svarsskrifterna omfatta samma ämnen och svaren äro af lika innehåll. Slutorden i Granholms skrifvelse har denna lydelse: «för öfrigt anbefaller jag samtliga vederbörande (Skevikarne) i Guds barmhertighet, hvars godhets, fålsamhets och långmodighets rikedom vare öfver dem, mig och alla syndare.» Denna christliga, välvilliga och ödmjuka önskan gaf anledning till följande slutord i Skevikarnes svarsskrift: «än förefaller, hvarför hr pastor aldrasist i sin önskan ställer sig emellan oss och alle syndare, hvilket väl icke så må vara skedt utan afsigt. Man är fördenskull sinnad att afhjelpa hr pastors skrupel med följande skriftenes rum: 1 Joh. 1: 6—10, kap. 2: 1—11, 15, 16, 29, kap. 3: 7—10, och hoppas i kärlekenom, att hr pastor intet vill framställa sig härmedelst som en motvillig och obotfärdig syndare, eller som ville han vara karakteriserad med den herrnbutiska syndaretiteln, till åtskillnad från andra, utan vi öfverlemne honom gerna i den store förbarmarens långmodighets rikedom, som intet vill att någon enda menniska skall förgås, icke heller att de skola synda på hans barmhertighet. Morgondagen står intet i våra händer, derföre förhärde ingen sitt hjerta medan det heter i dag.»

Vi kunna anse oss fritagna från mödan att ur tillgängliga handlingar göra vidlyftiga utdrag rörande Skevikarnes lära, när hon icke är deras egen, utan mystikern Gottfrid Arnolds, om rätt förstådd eller missförstådd lemna vi derhän. Arnold, född 1665, död 1714, började redan tidigt i tal och skrift att ifra mot christendomens förfall, samvetstvänget och förkättringsbegäret i läran och presterskapets yppighet, lättja och sedeslöshet i lefvernet. Goda prester, mente han, göra en god kyrka, och ehuru han skoningslöst afhöljde klereciets skuggsidor, uppnådde han visst icke sitt ideal, en ren kyrka. Denne utmärkte, mycket berömd och mycket klandrade

theologs skrifter hade kommit i bröderna Erikssons händer. Ur dem togo de den opposition mot sakramenterna, kyrka m. m., som föranledde deras landsflykt. Medan Erikssönerna ännu vistades i Finland, korresponderade de med tvenne studenter Pernerus och Reenbeck; i flere bref förekomma loford öfver Arnold. I ett bref heter det: «den högt upplyste och af Herranom utsände mannen Gottfrid Arnold har varit den engelen, om hvilken den helige Johannes talar, Uppb. B. 14: 8, ty ho hafver så tydligen och med så kraftiga vittnesbörder upptäckt Babels eller Babylons fall ifrån den apostoliska rena sanningen, som denne store Guds nådenes son.» I ett annat bref skrives: «Arnolds historiska verk lärar bibliotekarien i Upsala icke förneka artiga och beskedliga studenter att genomläsa och der finnas de säkert. Fingen J allenast hans Abbildung der Ersten Christen, vore nog att begynna med.» Också finnes åtskilliga af Arnolds skrifter bland Skevikarnes efterlemnade böcker, äfvensom ett af hans arbeten i manuskript och på svenska öfversatt. En stor quartvolym på 926 sidor finnes äfven i manuskript med den mest nitida handstil. Den utgör en afskrift af ett tyskt arbete; tvifvelsutan är Arnold författare äfven till detta verk, ehuru titelbladet fattas, så att hvarken bokens eller författarens namn kan uppgifvas. Bröderna Eriksson hade en ovanlig beläsenhet inom alla teologiens grenar; hos dem och den första uppsättningen af samfundet fanns vidsträckt bildning; Cedersparre och isynnerhet Jakob Breant voro mycket framstående. Alla blickade dock upp till Erik Eriksson. Hans uppsatser och bref blefvo högt aktade och väl förvarade. Sedan samfundet efter sina färder och lidanden i främmande länder kommit i lugn på Skevik, så sysselsatte sig de bildade af sällskapet med samlande, ordnande och afskrifvande af Erikssönernas bref och andra uppsatser. En af dessa böcker är in folio med 190 sidor, skriven af samma hand; handstilen är utmärkt vacker, icke en rad i den dryga volymen antyder vårdslöshet eller trötthet. En bok i duodes är till en början af samma hand, äfven den

lika nitid, men med så fin stil och ett så noggrannt afstånd raderna emellan, att på hvarje sida inrymmes 41 rader. Början af sistnämnde bok innehåller bref från Erikssönerna. I dessa förekomma många besynnerligheter, såsom om förböner för de afidne, «vilka hafva sin goda grund, då man känner sig riktigt drifven att bedja för de döda». Eriksson uppmanar allvarligt till fasta, ehuru af lindrig art och icke på bestämda dagar. I ett bref af 1733 förekomma dessa ord: «vi måste ej förgäta att taga väl i akt hvadan vi oss begifvit hafva, nemligen från verlden och kreaturen, hvart vi vandra, nemligen till Gud i vårt eget intet, huru långt vi hunnit, nemligen antingen till det som skiner i ett mörkt rum, eller till den klara morgonstjernen, som dem segrandom lofvas, eller till den sköna månen, utkorade solen, som allt förvandla kan, så finna vi ju alltid hvar vi äro och hvad ännu af resan återstår. Och under allt sådant förgätom aldrig vår gyllene ros, vår skönaste lilja, herrligaste blomster och oskattbara perla, vår dyrbaraste karbunkel och röda korall, vår ädlaste jaspis och grönaste smaragd, hvit och röd utkorad bland mång tusen; då kunna vi intet hålla oss intill andra vänner.»

Icke sällan förekomma målningar i samma manér. Ur en afhandling om paradiset afskrifva vi följande: «människans kropp har intet så varit skapad af Gud, såsom han nu är, utan obegripligt skönare, bättre och fullkomligare, klarskinande, subtil, snäll och genomlysande såsom en krystall eller de aldrakostligaste ädla stenar (Hezech. 28: 13—15). Rubinernas quintessens var hans blod, diamanternas hans vatten, hyacinternas hans spenådror och senor. Denna kropp var före synden genomskinande, att man kunde genomskåda densamma. Vårt kött var såsom krystall, våra ådror såsom små bäckar af rubiner, vårt vatten likt diamanten. Alla elementer voro af sådan art. Man såg genom jorden, genom elden, genom molnen och genom vattnet. Jag förundrar mig intet att Adam (1 Mos. B.

3: 7) mycket skändes, när han såg sig så stygg och skändlig, såsom vi nu äre, efter han förr sett sig så skön och fullkommen.» — — —
 Lärosatser må vara huru besynnerliga som helst, så prövas deras halt och väsendtliga beskaffenhet, när de sättas i förbindelse med människohjertats förhållande till Gud, eller då de öfvergå ifrån det teoretiska till det praktiska området. Bekymmer och själsnöd synas Skevikarne sällan hafva tänkt sig eller känt; och bland alla deras bref och skrifter, dem utg. genomläst, har knappast någon enda gång syndaförlåtelse och dylika begrepp förekommit. Bland en otalig mängd bref förekommer ganska sällan något verkligt tröstebref. Så mycket fins dock att tillgå, att det tydligen ådagalägger hvad som utgör den grund, Skevikarne lägga för sin frid och hvarigenom halten af deras lära i praktiskt hänseende framlyser.

För att nu slutligen framlägga detta, afskrifva vi följande ur ett bref af d. 5 Dec. 1745 till Anders Röpke, en dansk man:

«Var tillfreds, du bekymrade själ, Jesus, den du söker och dig jemväl vill och kan hjälpa, är dig närmare än du tror; blif icke trött och försagd, utan far fort att flitigt arbeta i din själs vingård, ty detta arbete har en herrlig lön med sig. Förundra dig icke deröfver, att du under ditt andliga grafvande blifver så mycket ondt i dig varse, ty din vingård, som har varit ett lustigt Guds paradys, har igenom Adams fall och din viljas afvändelse ifrån Gud blifvit en gruflig vild- och ödemark, bevuxen med skadliga tistel och törnen, som hafver fattat ganska djupa rötter i ditt hjertas land, hvarest allehanda orena andar, gästar, ohyggliga fåglar och skadliga djur hafva gjort sitt näste och tillhåll; men ehuru förderfvad och illa tilltygad din vingård ock är, så var dock försäkrad, att den ännu kan varda en herrlig Herrans lustgård, om du allenast af otron och förnuftet icke låter skrämman och bedraga dig, utan under ditt andliga grafvande med bedjande, sökande och klappande beständigt i tron fortfar; ty såsom du sjelf vet, så ligger dock det himmelska senapskornet, den himmelska surdegen, den

oförgi
väsen
själs
gängl
först
själs
erfara
krafte
smält
din
fröjda

gudal
och
liga t
egenh
derhä
bittra
freste
samt
gudal
som
smore
i hon
hvarr
af a
dring
under
i alle
fullän
menn
berna

oförgängliga säden, din sanna lycksalighets hemlighet i kärleksväsendet djupt i dig förborgadt och samma kärleksväsende är i din själs väsendes orenligheter alldeles betäckt. När nu denna oförgängliga säden, som lik en liten späd telning utur en torr jord först uppgår, får efter handen under födelsen ofvanefter i din andas, själs och kropps väsende sig utbreda, så varder du väl med glädje erfarandes huru de hårda, sträfviga, bittra, ångestfulla och eldiga krafter och egenskaper i dig blifva mer och mer upplösta och försmälta, ditt mörker genom det framskinande kärleksljuset fördrifvet, din ångest stillad och din eldiga själshunger mättad, läskad och fröjdad.»

I ett bref af 1752 heter det: «man må ock veta, att den sanna gudaktigheten intet ernås utan en grundlig och sannfärdig försakelse och afdöelse af all egenvilja, syndig sjelfkärlek, otro, förnuft, sinnliga förlustelser samt allt hvad i öfrigt det förderfliga sjelfhets och egenhetslifvet i någon mätto älskar, behagar, närer, föder och underhåller. Det fordras många blodiga kämpningar, oafätliga böner, bittra tårar och idkeligt, vaksamt arbete, under otaliga öfningar, frestelser, svagheter, nöder, bedröfvelser, in- och utvärtes utblottelser samt ändtligen den bleka och kalla korsdöden, innan den sanna gudaktigheten i sin fullkomliga kraft kan ernås. Med ett ord, den som skall blifva rätt gudlig eller med Guds och Jesu Christi anda smord och väsendtligen genomgjuten, så att det gudomliga belätet i honom skall lysa i alla hans tankar, ord, åthäfvor och gerningar, hvarmedelst en sådan gudelig själ varder en utfödare och framverkare af alla de gudomliga dygdekrafter, som Jesus under hela sin vandring på jorden i sanningen verkligen bevist och utöfvat, han måste under födelsen ofvanefter blifva ett nytt kreatur och efterfölja Jesum i alla hans fotspår genom lidande, död och uppståndelse intill fulla fulländelsen. Då må det med rätta heta: Si, en sannfärdig Guds människa, en gudelig, genomgudad själ, ett Guds tempel och tabernakel.»

Häraf visar sig, att i Skevikarnes lärobyggnad ingår Herren Jesus, men blott till namnet, de behöfva honom icke annorlunda än en skolgosse behöfver en forskrift, för att efter denna forma bokstäfverna. Också kallas Frälsaren i ett annat bref: «vårt heliga mönster, original och föregångare». Säsom Försonare och Syndaförlåtare synes han vara af dem mindre känd. Härifrån gör dock Margareta Eriksson ett, som det synes, behagligt undantag, ty några hennes bref under landsflykten antyda, att hon var en fattig själ, som behöfde att sätta Guds Sons blod emot sina synder.

Vid
talet
lands
marn
kunn
var
den
bok
dels
söne
legen
infly
m.
håll
pris
egna
men
styr
bott
dens
besö
Alm
i be
För
ning

SAMFUNDSANDAN PÅ SKEVIK.

Vid inflyttningen till Skevik voro samfundsmedlemmarne 26 till antalet. Detta antal steg troligen aldrig till samma höjd som första landsförvisningsåret, nemligen öfver 90 personer; men att medlemmarnes antal tillväxte, är säkert, ehuru ingen uppgift om antalet kunnat påträffas. Sällskapet kunde nu i lugn ordna sig. Erik Eriksson var hufvudman. Cedersparre var en slags ombudsman. Breant förde den vidlyftiga korrespondensen; af honom finnes en bref-konceptbok in 4:o af ett par tums tjocklek. Bluht, som hade varit handelsbokhållare, samlade och afskref med utmärkt nitid handstil Eriksönernas uppsatser och bref, öfversatte Arnolds skrifter samt gamla legender och uppenbarelser och förde anteckningar öfver samfundets inflyttade och genom döden eller afflyttning afgående medlemmar m. m. Andra hade uppsigt öfver landtbruket och den inre hushållningen.

Emedlertid blef samfundet vidt och bredt omtaladt och ofta prisadt för den omständighet, att de afskiljt sig från verlden och egnat sig till gudaktighetsöfningar. Om ibland dessa ingick gemensam läsning af Guds ord, gemensam bön, kan ej af deras skrifter styrkas. Äldre ännu lefvande personer, som sedan sin barndom bott i grannskapet af Skevik, påminna sig icke hafva sett den tidens Skevikare samlade till gemensam andaktsöfning; naturligtvis besökte de aldrig församlingens kyrka.

Den ekonomiska ställningen var sannolikt ganska god. Då fru Almqvist efter sin mans död förändrade testamentet, kom samfundet i besittning af hemmanet Skevik, tvenne stenhus i Stockholm m. m. Förutom alla inkomster af dessa egendomar, tillföt många sändningar från andra håll. Skevikarne betraktades med en viss vördnad

och mången betygade sin högaktning för samfundet och sin egen sinnesriktning genom stora sändningar af matvaror m. m., och detta bestående icke endast af nödvändighetsvaror, utan äfven läckerheter, såsom flere omgångar tjädrar inlagda i smör o. d. Isynnerhet var det en fru Ulrika Gripenmark på Graneborg, som sände dem betydliga förråd af viktualievaror, väfnader m. m. För gåfvor hade Skevikarne ett eget sätt att tacka. Tacksägelsen ser ut som ett qvittens eller ett erkännande af gåfvornas mottagande. Till Gripenmark och hans fru skrives d. 30 April 1750: «Härmedelst har man alltså skolat gifva vid handen, att den oss destinerade rika undsättning af 4 säckar rågmjöl, två slags hvetemjöl, tre slags ärter, en påse med ull och en butelj med bränvin till medicin är med tacknämlighet såsom en rik Guds välsignelse riktigt mottagen och annammad.» Till handlanden Blessing i Linköping skrives d. 22 Dec. 1747: «Om k. väns uppriktighet och beständiga vårdnad om oss, är man genom vännen Almqvist underrättad vorden, och nämnes alltså nu allenast, att de i tvenne gånger nyligen hitsända 700 rdr med tacknämlighet blifvit annammade».

Abraham Isaksson Bréant, som nedskrifvit ofvanstående tacksägelse, var tillika en sträng recensent, och tacksamheten hindrade honom icke att gissla äfven Almqvist, samfundets välgörare, och att detta gisslande synes närgånget och onödigt, visar följande bref till Almqvist af den 30 Januari 1750, i hvilket kitsligheten har endast småsaker att tukta:

«Käre väns bref af den 20 hujus har ankommit; deruti anföres bland annat, att «k. vän ville gerna i Herrans heliga lof instämma med allo makt» — — — slutande dermed den meningen. Vid denna afbrutna skrifarten behagade k. v. sig erinra huru enfaldigheten i Christo är beskaffad, och att trogna vänner inbördes bruka sådana uttryck, som förtroligheten tillhör. Det är alltså nyttigt att jemväl i talande och skrifvande genom Guds nåd på det grundligaste afskaffa alla de ovanor, som christnom icke höfvas; eljest är

ju ock otvifvelaktigt, att hvad man igenom Guds nåd i trone vill, det kan man, fast under mycken svaghet och kamptäffing, genom samma nåd verkställa. I öfrigt hoppas jag att ock k. v. en vänlig erinring fördrager, vid de ord, som anföras af dess kära Agneta, så lydande: *hon ville gerna helsa vännerna*, hvaraf kunde göras det slut, att fast hon ville helsa, så kan hon dock intet, eller hon ville vara eder vän, men hon kan intet. De trognas inbördes helsningar, såsom deras kärleks och sannfärdiga ihågkommelses betygelser emot hvarannan, härflyta af kärlekens grund, är det då icke bättre att innehålla med sin helsning, tills den i sanningen ske kan, ty lösa ord, som mera af en vana härröra, äro intet gagneliga. Det att k. v. säger sig göra det ock (nemligen helsa) så godt han förmår, är ej heller nödigt, utan liknar en kompliment, ty när k. v. helsar sina vänner, hvilket man alltid hoppas ske i kärleken, så behöfves intet att tillägga: så godt man förmår.»

Så öfverlägset behandla Skevikarne ett vänligt bref från den man, till hvilken de stodo i så stora förbindelser. Man kan beundra Almqvists ödmjukhet, som icke tog sin hand ifrån dem, helst han icke genom någon moralisk förseelse hade gjort sig skyldig till sådana tillrättavisningar.

Då det blef vida känt, att på Skevik bodde ett samfund, som dragit sig ifrån allt verldsväsende och egnade sin tid åt gudaktighetsöfningar, så uppstod i månget hjerta en önskan att tillhöra detta samfund. Man kan lätt förstå deras tankegång: efter som det har sina strider, frestelser och faror, att bibehålla sig obesmittad af verlden, då man ju nödgades lefva i verlden, så måste det vara en stor förmån och hjälp för det andliga lifvet, att få lemna det jordiska och blott tänka på sin själ, att få vistas bland menniskor, som icke hade eller ville hafva annat att tänka på än själens väl. Af denna anledning tillväxte samfundet genom nya ledamöter, som kommo från Finland, Danmark, Tyskland och Sverige. Om flere af dem heter det, att de kommo «för att öfva sig i gudaktighet»,

eller, «i afsigt att med större stillhet än i verdens buller och oro kunna tjena sin Gud», eller, «att vänja sig vid ett stilla och insamladt lefverne och att tänka på sin Skapare» o. s. v. I den första tiden egde en sträng disciplin rum, så att en och annan uteslöts, men flere aflägsnade sig frivilligt. Om sådana äro de antecknade omdömena bestämda och skarpa. Om en Beata Catharina Armfelt är antecknad, att hon den 1 Nov. 1762 förklarade sig vilja afflytta, «hvilket så mycket ledigare samtycktes, som hon redan var så förmörkad till sitt gemöte, att en köttslig broders kallelse mer gällde hos henne än Guds kallelse, och maklighet, goda dagar och verldsliga fördelar voro henne behagligare än korset och lidelserna med Jesu (!). Fördenskull gjordes samma afton någon ändring i gemenskapen med henne*). När verldskärleken, ett högt sinne jemte sjelfheten får obehindradt disponera en person, skadar hon mer sällskapslemmarne med sitt exempel och uppförande än gagnar och förbättrar dem.»

Förhållandet var enhanda med Johan Kärman; hans afflyttning «bejakades så mycket ledigare, som verldskärleken, högfärd, egna viljan samt ett vidrigt sinne numera disponerade hans person» m. m. Kärman återkom och begärde blifva återupptagen. Detta beviljades så till vida, att han fick tillstånd att på prof flytta till vännen Bluht i staden. Samfundet hade nemligen en filialafdelning i Stockholm i samfundets ena stenhus, der Bluht var föreståndare. Om nya ledamöter der skulle för någon tid undergå prof, kan ej bestämmas, men säkert är, att sådana som afflyttat ur sällskapet och ville åter upptagas, måste hos Bluht undergå en profid. Kärman kom sedan till Skevik; efter en tids vistande der aflägsnade han sig åter, for till Finland och blef der inspektor. Han fick efter sig ett bref fullt af hvassa ord, bland annat förebråddes han, att han, som

*) Ändringen bestod deri, att en sådan person icke fick deltaga i de gemensamma måltiderna.

så länge haft ondt och godt samfäldt med Guds folk, nu vände åter till Egypti håfvor och förmenta frihetsförmån, och så förvågetvis kastade sig i villa djurets gap m. m. Han förebråddes ock att han sagt: «mig skall ni snart slippa», «man kan frukta Gud flerstädes», med flera vidrighetsutlätelser, «hvilka äfven bland ärbara verldsmentniskor passera för desperata trotsigheter». Efter många års frånvaro aflade Kärman besök hos vännerna på Skevik. Om detta besök är antecknad, att det var dem «så mycket fägnessammare, som han viste med ord och gerning, att han stod i samma kärleks benägenhet till sina gamla vänner nu som förr». Om en Olof Ekroth är antecknad, att han blifvit expedierad med bref till Bluht; hemkommen omtalade han att han besökt en Eikhorn; detta misstuckte Eriksson och erinrade honom att han i staden ej borde gå annorstädes än aftaladt var. Ekroth tog häraf humör. Eriksson invände att om Ekroth ej ville ändra sig, så kunde han ej längre få vara i sällskapet, hvarpå Ekroth svarade, att det då vore bäst att han aflägsnade sig genast. Eriksson vidblef sitt yttrande och sade, att det icke var honom förmenadt att gå straxt, ty högmodiga och egenvilliga äro icke i vårt sällskap nyttiga. Dagen derpå afreste Ekroth. Efter några månaders förlopp återkom Ekroth, bad om tillgift och fick på prof komma till vännen Bluht i staden och bo i «främmande kammaren». Om det nu var det i jordiskt afseende sorgfria lifvet på Skevik eller om det var erkänsla af förseelser som manade honom till återvändande, kunna vi ej afgöra.

Emedlertid blef dödslistan allt större, ledamöterna, som deltagit i landsflykten, glesnade allt mer, nya ledamöter voro vanligen ålderstigna, så att sällskapet dog så småningom ut. Samfundets angelägenheter lågo nästan hela tiden i Tyskars händer. Sedan Klage, Hahn och Bluht affidit, blef Schmidt föreståndare. I början af innevarande sekel voro ledamöterna högst få och 1819 var Schmidt så godt som ensam, hvarföre nya ledamöter intogos. Naturligtvis inträffade under denna aftyingstid ingenting som förtjenar att antecknas.

När Schmidt 1832 afled, återstodo endast f. d. skraddaren P. Wallander och enkan Wester. Dessa åtnjöto till sin död underhåll af Wermdö församlings fattigkassa.

Wallander afled 1849. Denne Wallander är den ende af Skevikarne som efterlemnad någon litterär produkt. Från Schultzets & komp. officin i Stockholm utkom 1845 en bok med denna rubrik: «*De Heligas Almanach*. Det bästa sällskap alla dagar i hela året till Jesu herrliga rike af Guds visa Andas vetenskap, genom P. W. på S—v— (i afskild lefnad),» 8:o, 387 sidd. Ehuru anonym, är det så mycket säkrare att författaren är Per Wallander på Skevik, som han sidan 372 uppgifver sig vara född 1769, hvilket enligt kyrkoboken är Per Wallanders födelseår. Boken har, utom förord och efterrättelser, en sida för hvarje af årets dagar. Först förekommer en beskrifning på det helgon, efter hvilken dagen i Almanachan bär namn, och sedan betraktelser af andligt innehåll. För att gifva en föreställning af bokens innehåll, afskrifva vi ur den historiska afdelningen följande: «Den 24 Jan.: Erik IX, konung i Upsala, mördad af sina rådsherrars hat för det han ville hafva dem i gudelig vandel — — — d. 18 Maj: Erik IX tog in Finland och af Biskop Henriks predikningar blefvo de flesta Finnar troende. En söndag, då konungen kom ur kyrkan, blef han af Danskarne fången och halshuggen.» — Om Ansgarius berättas under d. 4 Febr., att han döpte konung Olof och att denne konung Olof sedan blef offrad åt afgudarne. «Den 16 Mars: Heribert, sänd af kejsar Carl i Rom till konung Björn på Björkö. Han begynte bygga Linköpings domkyrka, men dog på denna dag 813 *). Den 31 Juli: Helena, konung Inge III:s andra drottning, dotter af hertigen i Östergötland, vände all sin kärliga förtröstan till Gud i Christo. Hemkommen från Rom, blef hon denna dag 1160 mördad vid Skedvi kyrka, den hon

*) Linköpings domkyrka var sålunda under byggnad 16 år innan Ansgarius kom till Sverige.

sjelf låtit bygga.» — Sannolikt hafva uppgifterna om de öfriga beskrifna helgonen lika lös historisk grund. Vi anföra blott ett enda: «Den 25 November: Catharina, helig jungfru i Alexandria — — En gång, då hon predikade på öppna fältet, blefvo 200,000 krigsmän genom henne troende, och rådsherrarne ville ej mera tillbedja afgudarne. Afgudapresterna läto då kasta henne i fängelse och plågade henne på mångahanda sätt. De läto trollkarlar ditföra stora ormar och skorpioner, hvilka dock icke tillfogade henne någon skada.» Om Luther berättas under d. 10 Nov. att han vid 42 års ålder gifte sig med en nunna, predikade sedan ej så kraftigt och fick ej så många åhörare; blef sedan husprest hos en grefve. Att David räddade Susanna i Babylon, att en kejsar Eskil funnits i Sverige, torde få anses som tryckfel.

Vi vilja ej trötta med några utdrag af de andliga betraktelserna, som äro byggda på ofvannämnda historiska grundvalar. Ur efterrättelserna anföra vi dock följande: «i Christi tusenåriga rike på jorden blir ej ondt väder, ej kyla af mörkret eller hetta af solen, grödan blir större än den behöfs, ingen orm gör skada. — — Det 9000 året börjar yttersta domen.» Betraktelserna innehålla för öfrigt många goda förmaningar till trägen bön, försakelse, undergifvenhet och dödande af all egen vilja och alla begärelser, och i detta afseende talas ock om Christi korsdöd, såsom sid. 124: «alla, som troende betrakta Christi död på korset, få deraf goda inflytelser och öfvertygelser om att korsfästa sina onda lustar och begär, för att döda dem. Vi döda då högmodet, på det ödmjukheten må få i oss lefva» o. s. v.

Ehuru visserligen ingen kan missunna Wallander äran att vara författare till en sådan bok, äro vi dock benägna att fränkänna honom författarskapet. Vi tilltro svärligen f. d. skraddargesällen Wallander de härtill erforderliga egenskaper; hans handstil, bevisad af hans namnteckning, gör dessutom föga troligt att han mycket selsatte sig med skrifning. Medan Cedersparre, Breant och Bluht

m. fl. vettenskapligt bildade Skevikare lefde, skrefs mycket på Skevik, såsom redan är anfördt. Sannolikt har någon af den tidens Skevikare sysselsatt sig med att öfversätta någon gammal katolsk legendsamling och dervid gjort sina betraktelser, samt infört ett och annat rörande svenska helgon. Detta manuskript har sannolikt blifvit förvaradt bland Skevikarnes handlingar till Wallanders tid. Denne har troligen företagit sig att revidera, bearbeta och utgifva det förut befintliga manuskriptet. Mot denna gissning strider dock, att bokens sista 10 blad, som måste vara af Wallander, enär han deri talar om sig sjelf, är till periodbyggnad, tankar och stafning lika med hela arbetet.

Emedlertid är nu denna bok den enda kvarvarande frukten af Skevikska samfundet, som hade en tillvaro af 115 år.

Vi afsluta här vår teckning af Skevikarne. Denna teckning är matt, men det kommer af ämnets beskaffenhet; den är skuggad, men det kommer af den trohet, hvarmed vi afskrifvit föreliggande handlingar. Som ljuspunkter kunna vi dock anföra, att Skevikarne aldrig knotade och klagade. Under deras landsflyktsår genomgingo de otaliga lidanden, de voro föremål för människors bitterhet, förföljelse, grymhet och list, men ingenstädes hafva vi påträffat någon klagan eller hämndkänsla. Ett exempel på välgörenhet hafva vi äfven att anföra: en person i Danzig, som bevisat dem välvilja och välgörenhet, råkade sedan i ekonomiskt obestånd. Skevikarne skickade honom ett penningebidrag. Att de åter upptogo ibland sig sådana personer, som af ostadighet eller andra bevekelsegrunder öfvergifvit samfundet, torde få anses som fördragsamhet och välvilja. Att de försakade världsliga förmåner för sin öfvertygelse, synes deraf, att de, som kunnat få en lugn bostad i Fredricia, så framt de ville aflägga trohetsed, ändock vägrade detta, enär det var stridande mot deras uppfattning af Guds ord.

Sedan vi i det föregående ur tillgängliga källor samlat och framlagt åtskilliga data för att belysa Skevikarnes historia, och dervid så mycket som möjligt undvikit egna omdömen och reflexioner, kunna vi icke undgå att påpeka huru hastigt den stora Almqvistska donationen försvann. 1771 blefvo Skevikarne i besittning af 281,000 d:r k:t, förutom gården i staden och hemmanet Skevik, som vid inköp kostat 16,000. Kapitalet var så stort, att Skevikarne kunnat af *räntan* hvartannat år inköpa en ny egendom lika stor som Skevik och ändock dela ut åt fattige öfver 12,000 d:r kmt. 44 år derefter var det stora kapitalet helt och hållet försvunnet. Om Skevikarne, för att fullgöra Almqvists föreskrifter, utdelat till fattige ända till 14,000 d:r kopparmynt *hvarje år*, så borde kapitalet ändock kunnat stå orubbadt. Schmidt erkänner i gåfvobrevet till Engholm, att intet mera var kvar än Skevik och stenhusen i Stockholm. Man kan ej förstå ett sådant sätt att vårda ombetrodda kapitaler, icke heller kan man tänka sig slöseri som enda orsaken. Man skulle kunna gissa, att egendomarne i Östergötland blifvit bortskänkta som de voro; men Schmidt säger tydligen i ofvannämnda gåfvobref, att de af Almqvist och hans hustru bortgifne egendomarne «blifvit af föreståndarne på Skevik tid efter annan bortsålda, samt Skevik, den enda af alla Almqvistska egendomarne, som ännu (1820) är oförsäld». Vi hafva icke på något enda ställe i alla de handlingar vi genomforskat, funnit ett enda bidrag till svar på den frågan: huru har den stora Almqvistska donationen blifvit värdad och använd?

Vi tillåta oss nu slutligen några erinringar, som ur denna teckning framträda och som kunna hafva sin tillämpning på alla tider.

I en tid af andlig förskämning, då kyrkans lif är utslocknad och inom den tomma formen otro, fritänkeri, gudlöshet och osedlighet tar öfverhanden, är icke ovanligt, att inom några få uppstår en protest emot det herrskande onda, ett bemödande att afhjälpa det, att ingjuta nytt lif i de döda formerna eller åtminstone att

rensa luften omkring sig sjelfva från tidsandans smittämne. Denna separatism är aktningsvärd, emedan den härrör af en inre nödvändighet, af samvetets tvång. Så har Johan Wesley jemte sin bror och tvenne andra fromma studenter gifvit upphof till den ännu levande och verksamma methodist-sekten. Vid sidan af methodismen faller en mörk skugga på Skevikarne. Hvem räknar de böner, strider och qual som föregingo Wesleys slutliga utträde ur kyrkan. Men med Jakob Eriksson var det så, att en befogad tillrättavisning sårade hans högmod och egenkärlek och gaf anledning till hans förklarande, att afskilja sig från den rådande kyrkoformen. Om morgonen den 25 Jan. 1725, då han gick till biskopsvisitationen i Kelfvio kyrka, hade han sannolikt icke tänkt på separatism, men biskopens ord framkallade hans vrede och i vredesmod förklarade han: *här till har jag af frihet ibland gått i kyrkan, men härefter sker det icke mer.* På denna dag var nu steget oåterkalleligen taget. Härpå följde nu bittra utfall mot statskyrka, dop, nattvard, äktenskap, sabbatsdagar, presterskap m. m.

Så uppstod nu denna sekt, som, oaktadt en lefnadstid af 115 år, icke burit ringaste frukter till medmänniskors andliga upplysning, vägledning och tröst. Skevikarne åto sitt bröd utan sitt anletes svett. De lefde hela tiden af kontanta medel, som andra förvärfvade och gäfvo. De inverkade icke ens på sina grannar, och den andlighet som förefanns hos sektens första uppsättning dog sannolikt snart ut, men separatismen och bitterheten mot kyrka, sakramenter m. m. qvarstod till sektens skröplighetsdagar. Kan man tänka sig något mera oandligt och barnsligt, än att vid förlikningsscenen 1808 framsätta en silfverkanna och i åsynen af detta vedermåle af kunglig ynnest lofva hvarandra fridsamhet! Ett sådant frö kunde icke bära bättre frukt. Oaktadt samvetstväng är ett betydelsefullt ord, lära vi af Skevikarnes historia, att man kan utgå ur kyrkan, förakta dess nådemedel m. m. af en så ringa anledning som sårad egenkärlek, högmod m. m. Samvetet kan härvid tiga,

om ock svepskälet får heta samvetstvång. Mätte de, som på sådana grunder utträda ur församlingens gemenskap, spegla sig i Skevikarne och betänka deras slut.

Vi påpeka en annan missriktning. Skevikarne utträdde icke endast ur statskyrkan, utan äfven ur samhällslivet. Redan under landsflykten, och ännu mera efter inflyttningen på Skevik, etablerade de sig till ett klostersonfund, som icke ville hafva något att göra med världen utom deras gränser. Inom detta sonfund skulle sålunda ingen verldslighet råda. Hos Bluht i Stockholm skulle de som åter upptogos i sonfundet undergå sin profittid. Något slags prof måtte väl ock anställas med dem, som skulle såsom nya ledamöter antagas. Det tyckes som målet varit, att för världen framt ett sonfund, som i möjligaste måtto kunde betraktas som de heligas sonfund, i hvilket afseende de voro så nogräknade att från sig afskilja all slags verldslighet, högmod och egenvilja, enligt hvad vi ofvan beskrefvit. Det är sannolikt att de af mången betraktades från denna synpunkt. Man kunde kanhända peka på deras hus i staden eller på Skevik och säga eller tänka: här bo endast sanne christne. Alla bemödanden, huru välmenande och aktningvärdade de än må hafva varit, att här på jorden synligen framställa den osynliga kyrkan, att uppresa en öfverstiglig mur emellan ogräset och hvetet, hafva varit och skola blifva fåfänga. Så voro de ock på Skevik. Väl var skylten glänsande och lockande, och mången inträdde inom det fridlysta området med tanken: här skall jag bättre än annorstädes kunna tjena Gud, ty här är endast andliga menniskor. Men en blick i Skevikarnes inre lif visar, att äfven der var ogräs och hvete blandadt. Föreståndaren hade så godt som oinskränkt makt; detta framkallade å ena sidan kryperiets tysta bifall. Så är det anteckadt om Skevikaren Michael Ottoson Swartzkapp, att han hade till valspråk: «tiga och lida». Å andra sidan kunde föreståndarens föreställningar framkalla ett svar. För den allenastyrande var ett svar eller en invändning ofta så svårt att fördraga, att den

svarande genast blef utstött ur samfundet. Så gick det, såsom vi ofvan anført, med Olof Ekeroth, som genast blef skiljd från samfundet därför att han svarade. Detta räknades så, att «högmöd, egenvilja och sjelfhet börjat disponera hans person». Det lärer väl i alla tider blifva så, att menniskan måste alltid vara i strid på jorden, att synden kan ej med yttre försvarsmedel utestängas, och att till frälsning finnas inga yttre anstalter tillräckliga, men att *Jesu Christi Guds Sons blod renar oss från alla synder.*

Skevikar

Skevikar
Samfund

INNEHÅLL:

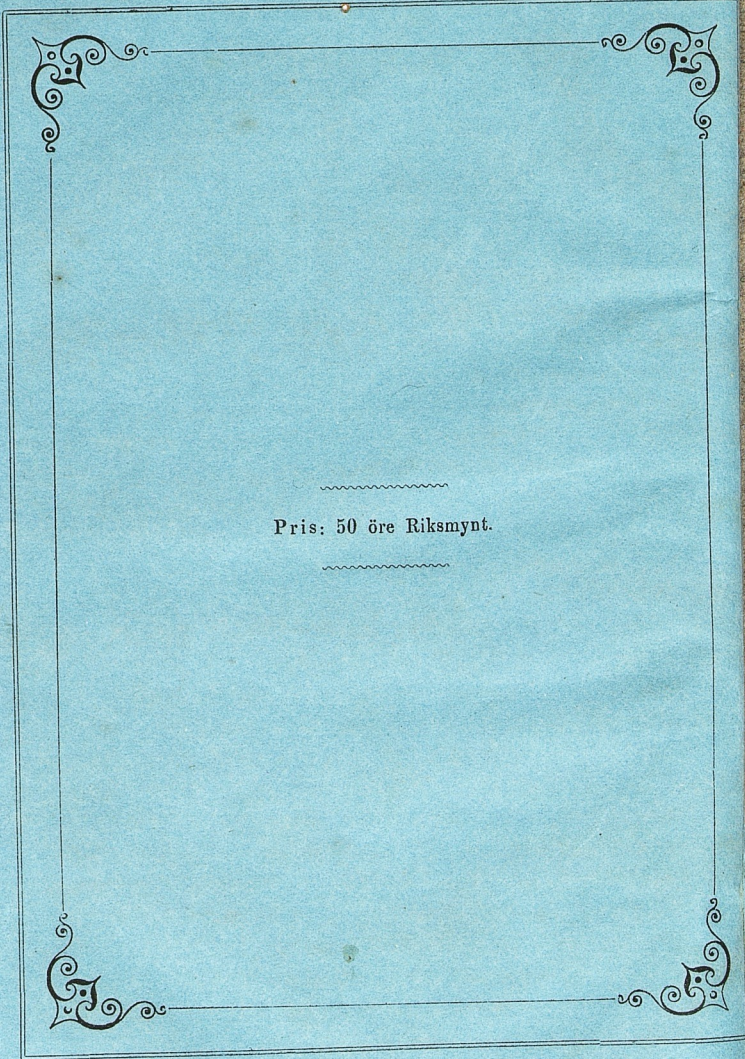
	Sid.
Skevikarnes historia	1.
Emigranternas öden å utrikes ort	5.
Skevikarne på Skevik	16.
Skevikarnes lära	29.
Samfundsandan på Skevik	39.

INNEHÅLL

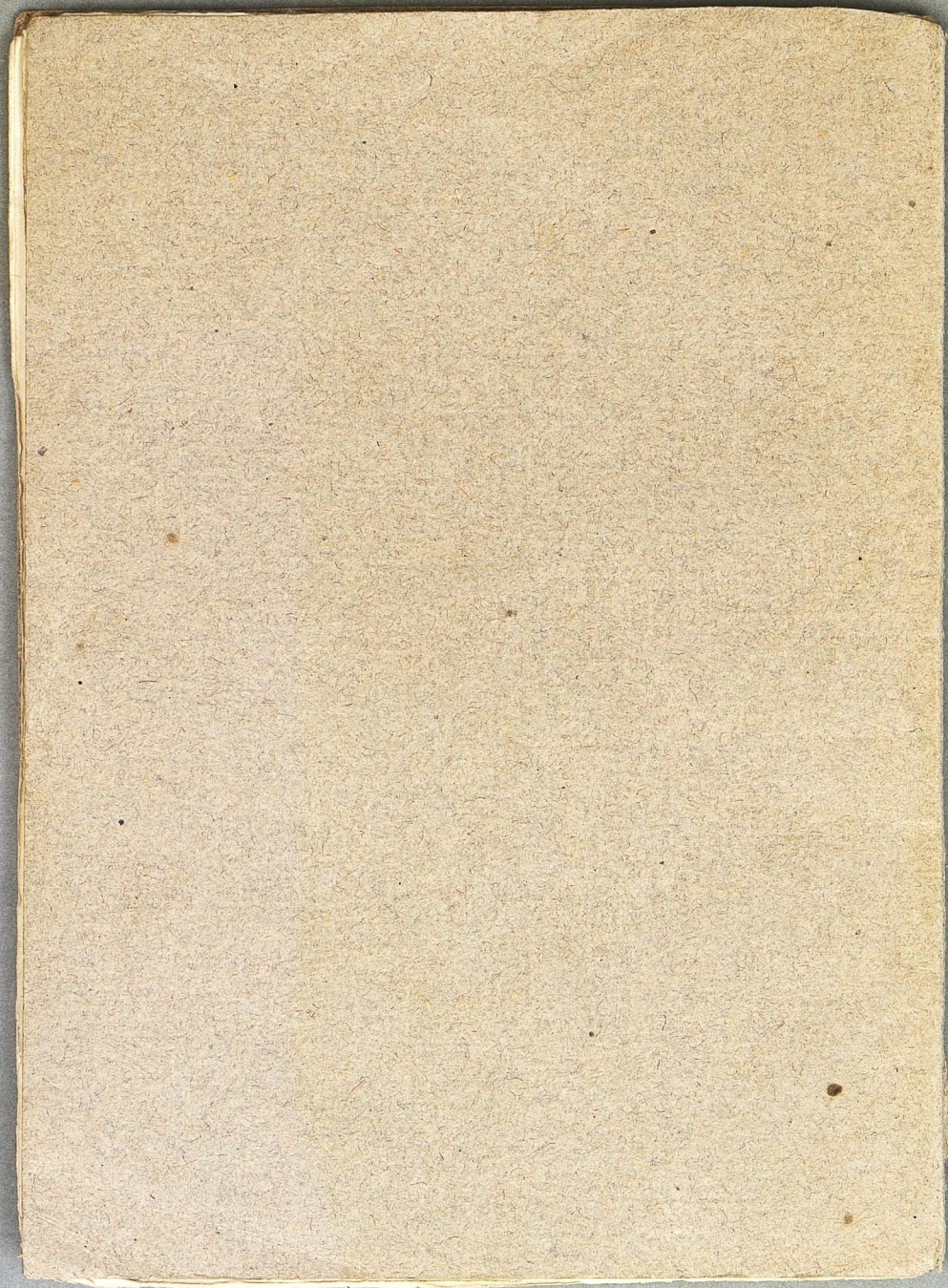
1	Historiska öfversikten
2	Historiska öfversikten
3	Historiska öfversikten
4	Historiska öfversikten
5	Historiska öfversikten
6	Historiska öfversikten
7	Historiska öfversikten
8	Historiska öfversikten
9	Historiska öfversikten
10	Historiska öfversikten
11	Historiska öfversikten
12	Historiska öfversikten
13	Historiska öfversikten
14	Historiska öfversikten
15	Historiska öfversikten
16	Historiska öfversikten
17	Historiska öfversikten
18	Historiska öfversikten
19	Historiska öfversikten
20	Historiska öfversikten
21	Historiska öfversikten
22	Historiska öfversikten
23	Historiska öfversikten
24	Historiska öfversikten
25	Historiska öfversikten
26	Historiska öfversikten
27	Historiska öfversikten
28	Historiska öfversikten
29	Historiska öfversikten
30	Historiska öfversikten


~~~~~  
Pris: 50 öre Riksmünt.  
~~~~~


www.books2ebooks.eu